

**Katsaus eläketurvaan
vuonna 2016**

ELÄKETURVAKESKUKSEN
TILASTOJA

Katsaus eläketurvaan vuonna 2016

HEIDI NYMAN JA MARJA KIVINIEMI

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Telephone +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere 2017

ISSN 2343-354X (painettu)

ISSN 2343-3558 (verkkójulkaisu)

LUKIJALLE

Tämä tilastojulkaisu on katsaus työeläkelakien mukaiseen toimintaan Suomessa vuonna 2016. Joiltakin osin tarkastelu kattaa koko eläkejärjestelmän.

Julkaisuun on koottu keskeisiä tietoja eläkkeensaajista, eläkkeelle siirtyneistä, eläkemenoista ja työeläkkeiden rahoituksesta. Yksityiskohtaisempia tietoja näistä aiheista julkaistaan Eläketurvakeskuksen muissa tilastoissa ja raporteissa.

Tilastotiedot perustuvat pääasiassa Eläketurvakeskuksen rekistereihin sekä Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteistilastotietovarastoon. Työeläkkeiden rahoitukseen liittyvät tiedot on koottu muun muassa eläkelaitosten toimintakertomuksista.

Tilastoa on julkaistu tilastovuodesta 2006 lähtien.

Helsingissä kesäkuussa 2017

Eläketurvakeskus

SISÄLTÖ

LUKIJALLE	3
1 Eläkejärjestelmä	7
2 Ajankohtaista vuonna 2016	9
3 Kaikki eläkkeensaajat	11
4 Eläkemeno	15
4.1 Kokonaiseläkemeno	15
4.2 Työeläkemeno	16
5 Eläkkeen suuruus	17
5.1 Kokonaiseläke	17
5.2 Perhe-eläke.....	18
5.3 Työeläke	19
6 Työeläkkeensaajat ja työeläkkeelle siirtyneet	21
6.1 Työeläkkeensaajat	21
6.2 Työeläkkeelle siirtyneet	21
6.3 Työeläkkeellesiirtymisikä	22
6.4 Eläkelajikohtaista tarkastelua	24
7 Työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat	31
8 Työeläkettä kartuttavat palkattomat ajat	32
9 Indeksiturva	33
10 Työeläkkeiden rahoitus	34
10.1 Työeläkemaksut	36
10.2 Lakikohtaiset työeläkemaksuprosentit	38
11 Työeläkevarat ja eläkelaitosten sijoitustoiminta	40
11.1 Sijoituskohteet	42
11.2 Sijoitukset alueittain	43
11.3 Vastuuvelka ja vakavaraisuus	45

1 Eläkejärjestelmä

Lakisääteinen eläketurva muodostuu ansiotyöhön perustuvasta työeläkkeestä ja vähimmäistoimeentuloturvan tarjoavasta, asumiseen perustuvasta kansaneläkkeestä ja takuueläkkeestä. Lakisääteistä eläketurvaa ovat lisäksi liikennevakuutuslain, työtapaturma- ja ammattitautilain sekä sotilasvamma- ja sotilastapaturmalakien mukaiset eläkkeet.

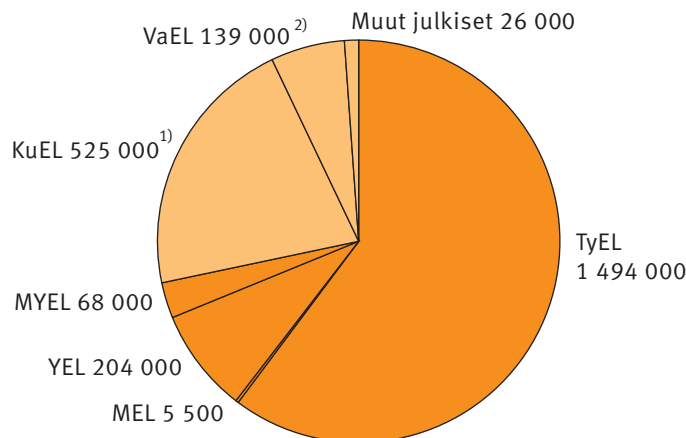
Työeläkejärjestelmä on hallinnoltaan hajautettu. Työeläkkeitä hoitavat yksityisellä sektorilla työeläkevakuutusyhtiöt, eläkekassat ja eläkesäätiöt sekä maatalousyrittäjien ja merimiesten eläkelaitokset. Suurimman osan julkisen sektorin eläkkeistä hoitaa Keva. Eläketurvakeskus toimii työeläkejärjestelmän lakisääteisenä yhteiselimenä. **Kansaneläkejärjestelmää** hoitaa Kansaneläkelaitos (Kela).

Yksityisellä sektorilla palkansaajia koskeva eläketurva on järjestetty työntekijän eläkelain TyEL mukaan. Merimiehillä on oma eläkelaki MEL ja yrittäjillä sekä maatalousyrittäjillä omat eläkelait YEL ja MYEL. Yksityiseen sektoriin kuuluviksi katsotaan myös maatalouden luopumisjärjestelyjä koskevat erityislait, joista eläkkeitä myönnetään vain luopumistukilain (LUTUL) mukaan. Edelleen maksetaan myös luopumiseläkelain (LUEL) mukaisia eläkkeitä.

Julkisella sektorilla on voimassa kunnallinen eläkelaki KuEL sekä valtion eläkelaki VaEL. Julkiseen sektoriin kuuluvat myös evankelis-luterilaista ja ortodoksista kirkkoa koskevat eläkelait (KiEL ja OrtKL), samoin kuin valtion, kuntien ja kirkon vanhojen eläkelakien mukaiset eläkkeet, Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Pankin toimihenkilöiden eläkkeet sekä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen eläkkeet. Julkiseen sektoriin kuuluvat lisäksi kansanedustajien, valtioneuvoston jäsenten ja europarlamentaarikoiden eläkkeet.

Kuvio 1

Eri työeläkelakien piirissä työsuhteessa tai yrittäjänä 31.12.2015 työskennelleet työeläkevakuutetut

Työsuhteessa tai yrittäjänä yhteensä 2 333 000 henkilöä 31.12.2015.

¹⁾ Sisältää 30 000 KuEL:n piiriin kuuluvaa, omaishoitajaa, perhehoitajaa, luottamushenkilöä yms.

²⁾ Sisältää 4 000 VaEL:n piiriin kuuluvaa johtokuntien jäsentä, kansanedustajaa, konsulttia yms.

Henkilö voi kuulua saman aikaisesti useaan eläkelain piiriin.

Yksityisellä sektorilla työskentelee vuosittain kolme neljäsosaa työvoimasta ja julkisella sektorilla kolmannes. Vuoden aikana molemmilla sektoreilla työskenteleviä on alle kymmenen prosenttia.

Suomen eläkejärjestelmästä löytyy tarkempaa kuvausta Eläketurvakeskuksen kotisivuilta (<http://www.etk.fi>).

2 Ajankohtaista vuonna 2016

Suomessa maksettiin vuonna 2016 eläkkeitä kaikkiaan 29,7 miljardia euroa. Lakisääteisten eläkkeiden osuus oli 29 miljardia euroa ja työeläkelaitosten maksamien vapaamuotoisten etuuksien osuus noin 0,7 miljardia euroa. Luvuissa eivät ole mukana henkilöiden itsensä kustantamat vapaaehtoiset eläkkeet. Lakisääteinen eläkemeno koostuu vuoden aikana maksetuista työeläkkeistä (26 mrd. €), Kelan maksamista eläkkeistä (2,5 mrd. €) sekä liikennevakuutuslain, työtapaturma- ja ammattitautilain sekä sotilasvamman- ja sotilastapaturmalakien mukaan maksetuista eläkkeistä (0,5 mrd. €). Vuonna 2016 lakisääteisen eläkemenon suhde bruttokansantuotteeseen oli 13,5 prosenttia.

Työeläkeuudistus

Työeläkeuudistusta koskevat lait vahvistettiin tammikuussa 2016, ja ne tulivat voimaan vuoden 2017 alusta. Eläkejärjestelmän uudistamisen päätavoitteina on mm. myöhentää keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää ja pidentää työuria. Samalla pyritään turvaamaan työeläkkeiden rahoitus pitkällä aikavälillä ja varmistamaan eläketurvan riittävyys sekä sukupolvien välinen tasapuolisuus. Eläkeuudistusta käsitellään tarkemmin verkkosivustolla <http://www.elakeuudistus.fi/>. Tämän tilaston tiedot perustuvat vuoden 2016 lainsäädäntöön.

Eläkeuudistuksen yhteydessä Kunnallinen eläkelaki (KuEL), Valtion eläkelaki (VaEL) ja Kirkon eläkelaki (KiEL) yhdistettiin ja otettiin käyttöön Julkisen alan eläkelaki (JuEL), joka koskee myös Kansaneläkelaitoksen henkilökuntaa. Julkisten työnantajien eläkemaksuista säädettiin Kevan jäsenyhteisöjen osalta Kevasta annetussa laissa, valtion osalta valtion eläketurvan rahoituksesta annetun laissa, evankelis-luterilaisen kirkon osalta evankelis-luterilaisen kirkon eläketurvan rahoituksesta annetussa laissa sekä Kansaneläkelaitoksen osalta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 13 §:ssä.

Uusi merimieseläkelaki (MEL) tuli voimaan vuoden 2016 alusta. Lain perusteella eläkkeen karttumisprosentit ja työeläkemaksu muuttuivat yhdenmukaisiksi muiden työeläkelakien kanssa. Vanhuuseläkeikä muuttuu siirtymäajan jälkeen. Lisäksi merimieseläkekassalle maksettava valtion osuus vähenee asteittain vajaan kolmanneksen merimieseläkelain perusteella maksettavista etuuksista eli valtio maksaa MEL-eläkkeistä nykyisen 33,3 prosentin sijaan 31 prosenttia vuosina 2016–2020 ja vuodesta 2021 lähtien 29 prosenttia.

Työnantajan järjestämän rekisteröidyn TEL-lisäeläketurvan vakuuttaminen päättyi vuoden 2016 lopussa ja jäljellä olevien etuuksien rahastointia yksinkertaistettiin.

Työeläkemaksut ja niiden rahastointi

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt sopivat eläkeuudistusta koskevassa sopimuksessaan myös vuoden 2016 työeläkemaksun keskimääräisestä tasosta. TyEL-maksu olisi ollut 24,4 prosenttia TyEL-palkoista ja perittävää kokonaismaksua olisi näin ollen korotettu 0,4 prosenttiyksikköä. Maksu säilyi kuitenkin vuoden 2015 tasolla ollen keskimäärin 24 prosenttia TyEL-palkoista, mikä johtui tilapäisestä 0,4 prosenttiyksikön maksunalennuksesta, sillä TyEL-maksua oikaistiin pienten työnantajien aiempien vuosien maksuista kertyneiden ylijäämien takia.

Työntekijän työeläkevakuutusmaksut, jotka sisältyivät em. keskimäärin perittyyn maksuun, olivat alle 53-vuotiailla 5,7 prosenttia ja 53 vuotta täyttäneillä 7,2 prosenttia pal-kasta eli samat kuin vuonna 2015. Vuoden 2016 työmarkkinakeskusjärjestöjen ns. kilpai-lukyksopimuksessa sovittiin, että työntekijän työeläkevakuutusmaksu nousee asteittain yhteensä 1,2 prosenttiyksikköä vuosina 2017–2020. Vastaavasti työnantajan työeläkemak-su alenee samalla määrällä.

Koko työeläkejärjestelmässä kerättiin tarkasteluvuonna lakisääteisiä eläkemaksuja yhteensä 25,4 miljardia euroa ja maksettiin eläke-etuuksia 26 miljardia euroa. Työeläke-meno kasvoi vuoden takaisesta lähes miljardi euroa ja maksutulo vajaa puoli miljardia euroa. Eläkemaksuja rahastoitiin tulevia eläkevastuita varten 2,4 miljardia euroa ja rahas-toista purettiin varoja eläkkeiden maksuun 3,6 miljardia euroa.

Eläkevarat ja sijoitustoiminta

Työeläkevarojen kokonaismäärä vuoden 2016 lopussa oli 190,2 miljardia euroa, mikä oli 89 prosenttia suhteessa Suomen bruttokansantuotteesta. Varat eivät kasvaneet aivan edellisen vuoden tahtiin, vaikka työeläkelaitosten sijoitustoiminnan keskimääräinen tuotto käyvin arvoin nousi prosenttiyksikön verran eli 6 prosenttiin, koska eläkkeitä mak-settiin enemmän kuin työeläkemaksuilla saatiin kerättyä varoja. Sijoitusten keskituotto pitemmällä aikavälillä 1998–2016 oli 5,6 prosenttia ja viiden vuoden 2012–2016 keskituot-to 7,1 prosenttia.

Työeläkesijoitukset painoutuivat osakkeisiin ja osakerahastoihin. Niihin oli sijoitet-tuina ensi kertaa jo yli puolet varoista. Joukkovelkakirjojen osuus supistui hieman ollen kuitenkin melkein kolmannes koko sijoituskannasta. Julkisaloilla rahamarkkinasijoitus-ten osuus kasvoi edelleen, yli 10 prosenttiin, sen sijaan yksityisaloilla ko. osuus pieneni. Kiinteistö-sijoituksissa työeläkevaroja oli yksityisaloilla tasan 10 prosenttia kannasta, jul-kisaloilla puolet siitä.

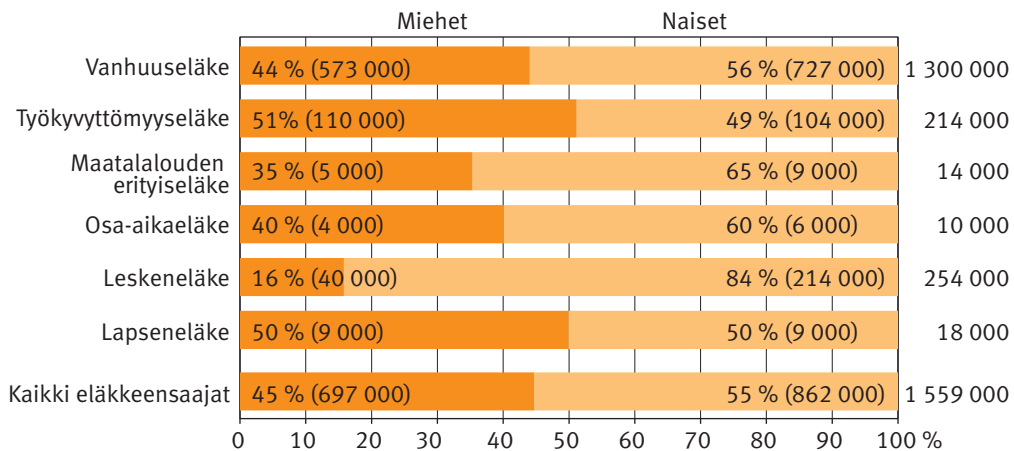
Työeläkesijoitukset kohdistuivat entistä useammin euroalueen ulkopuolelle. Vuoden 2016 lopussa koko sijoituskannasta hieman yli neljännes oli Suomessa, vajaa viidennes muualla euroalueella ja niiden ulkopuolella yli puolet kaikista varoista. Julkisalojen elä-kevakuuttajilla kotimaahan tehtyjen sijoitusten osuus oli noin viidennes ja eläkevakuu-tusyhtiöillä kolmannes kannasta.

3 Kaikki eläkkeensaajat

Työ- tai Kelan eläkettä sai vuoden 2016 lopussa kaikkiaan 1 559 000 henkilöä. Naisten osuus kaikista eläkkeensaajista oli 55 prosenttia. Omaa eläkettä eli vanhuus-, työkyvyttömyys-, osa-aika- tai maatalouden erityiseläkettä sai 1 517 000 henkilöä. Lesken- tai lapseneläkettä saavia oli 273 000. Samanaikaisesti sekä lesken että omaa eläkettä sai 230 000 henkilöä.

Kuvio 2

Kaikki eläkkeensaajat eläkelajin ja sukupuolen mukaan 31.12.2016

Henkilö voi saada samanaikaisesti usean eri eläkelajin mukaista eläkettä.

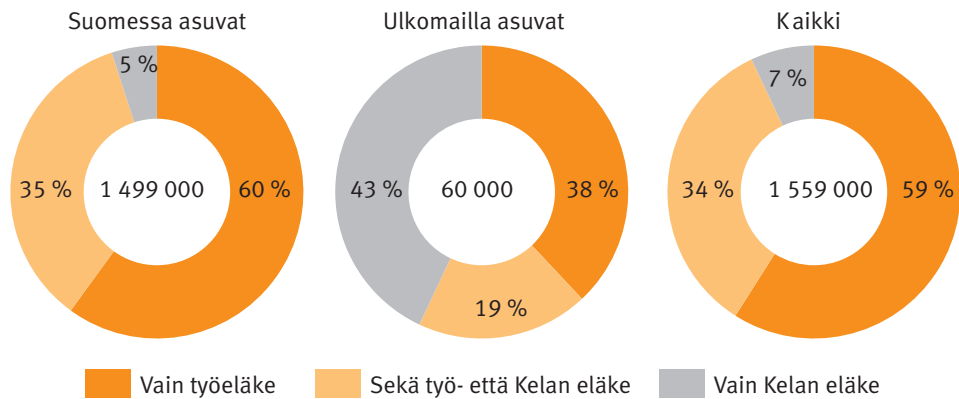
Vanhuuseläkettä sai vuoden 2016 lopussa 1 300 000 henkilöä eli runsas neljä viidesosaa kaikista eläkkeensaajista. Vanhuuseläkettä saavia naisia oli 727 000 ja miehiä 573 000. Työkyvyttömyyseläkkeensaajia oli 214 000, joista miehiä 110 000 ja naisia 104 000. Ero työkyvyttömyyseläkettä saaneiden miesten ja naisten lukumäärissä on jo pitkään kaventunut. Vuonna 2006 työkyvyttömyyseläkettä saaneita miehiä oli 16 000 enemmän kuin naisia, kun vastaava ero vuonna 2016 oli 5 000.

Leskeneläkettä sai vuonna 2016 254 000 henkilöä ja lapseneläkettä 18 000. Maatalouden erityiseläkettä (luopumiseläke ja luopumistuki) saaneita oli 14 000 ja osa-aikaeläkkeensaajia 10 000.

Eläkkeensaajien määrä kasvoi vuonna 2016 edellisestä vuodesta 18 000 eläkkeensaajalla. Kasvu kohdistui vanhuuseläkettä saaviin, joiden määrä lisääntyi 30 000:lla. Muissa eläkelajeissa saajien määrät pienenevät. Työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä väheni 8 000:lla ja osa-aikaeläkettä saavien määrä 2 000:lla, samoin maatalouden erityiseläkettä saavien määrä.

Kuvio 3

Kaikki eläkkeensaajat eläkejärjestelmän ja asuinmaan mukaan 31.12.2016

Kaikista Suomessa ja ulkomailla asuvista eläkkeensaajista kolme viidesosaa sai vain työeläkettä vuoden 2016 lopussa. Työeläkkeen ohella Kelan eläkettä sai noin kolmannes ja pelkkää Kelan eläkettä sai 7 prosenttia. Jos tarkastellaan Suomessa asuvia eläkkeensaajia niin eläkejärjestelmien osuudet olivat luonnollisesti lähes samat kuin kaikilla eläkkeensaajilla. Sen sijaan ulkomailla asuvilla osuudet olivat hyvin erilaiset. Suurimman ryhmän muodostivat vain Kelan eläkettä saavat, joiden osuus oli yli kaksi viidesosaa (43 %). Eläkettä molemmista järjestelmistä sai noin viidennes ja pelkkää työeläkettä 38 prosenttia.

Suomessa asuvat eläkkeensaajat

Kaikista vuoden 2016 lopussa eläkettä saaneista 1 499 000 asui Suomessa. Suhteutettuna väestöön se tarkoittaa, että noin joka neljäs Suomessa asuva sai jotakin eläkettä. Väestönä käytetään Kelan vakuutettua väestöä, joka kattaa käytännöllisesti katsoen koko maassa asuvan väestön, myös tilapäisesti ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset.

Suomessa asuvia omaa eläkettä saavia oli vuoden 2016 lopussa 1 449 000. Heidän osuutensa 16 vuotta täyttäneestä väestöstä oli 31,8 prosenttia. Osuus on kasvanut tasaisesti väestön ikääntyessä ja vanhuuseläkettä saavien määrän kasvaessa. Vuonna 1996 vastaava väestöosuus oli 27,6 prosenttia ja vuonna 2006 28,5 prosenttia.

Alle 65-vuotiaiden ikäryhmissä omaeläkkeensaajien väestöosuudet ovat kuitenkin laskeneet. Tämä on pitkälti seurausta varhaiseläkelajien lakkauttamisesta. Vuonna 2016 varhaiseläkkeenä saattoi saada vain työkyvyttömyyseläkettä tai maatalouden luopumiseläkettä. Aikaisemmin oli mahdollista saada työttömyyseläkettä ja yksilöllistä varhaiseläkettä, joka oli yksi työkyvyttömyyseläkkeen muoto.

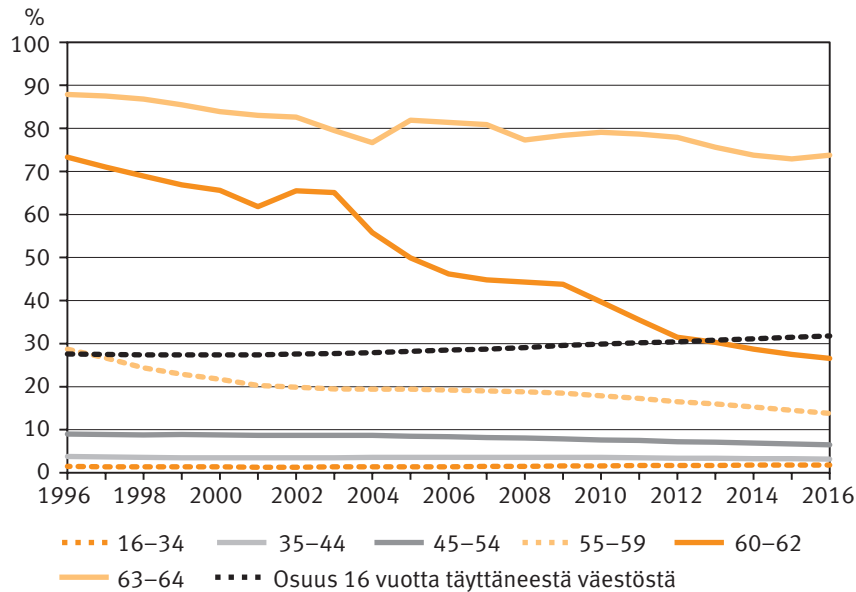
Vuonna 1996 työttömyyseläkkeensaajia oli 41 000. 2000-luvulla saajia oli vuosittain reilut 50 000, mutta sen jälkeen määrät supistuivat nopeasti, ja eläkemuoto päättyi kokonaan vuonna 2014. Yksilöllistä varhaiseläkettä sai vuonna 1996 noin 57 000 henkilöä ja saajia oli vielä 2000-luvun alkupuolella vuosittain 20 000. Viimeiset yksilölliset varhaiseläkkeet päättyivät vuonna 2008.

Eniten on laskenut 60–62-vuotiaiden omaeläkeläisten väestöosuus vuodesta 1996 vuoteen 2016. Vuonna 1996 tämä osuus oli 73 prosenttia ja vuonna 2016 27 prosenttia, laskua on ollut peräti 46 prosenttiyksikköä.

Tarkastelujaksolla 55–59-vuotiaiden omaeläkeläisten väestöosuus laski 15 prosenttiyksikköä ja 63–64-vuotiaiden 14 prosenttiyksikköä. 35–54-vuotiaiden ikäryhmissä lasku oli lievää ja kaikkein nuorimmassa ikäryhmässä, 16–34-vuotiaat, omaeläkeläisten väestöosuus nousi hieman. Vuonna 1996 osuus oli 1,5 prosenttia ja vuonna 2016 se oli 1,8 prosenttia.

Kuvio 4

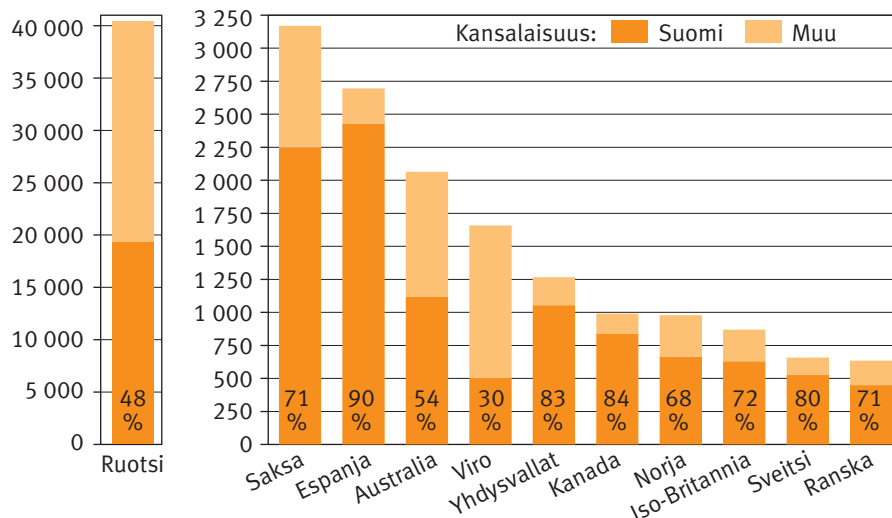
Suomessa asuvien omaeläkkeensaajien väestöosuudet ikäryhmittäin vuosina 1996–2016

Ulkomailla asuvat eläkkeensaajat

Kuvio 5

Ulkomailla asuvat eläkkeensaajat asuinmaan ja kansalaisuuden mukaan 31.12.2016

Kuvio sisältää maat, joihin Suomesta maksettiin eläkettä vähintään 600 henkilölle.

Vuoden 2016 lopussa Suomesta maksettiin ulkomaille eläkettä 60 000 henkilölle eli noin neljä prosenttia kaikista eläkkeensaajista asui ulkomailla. Ulkomailla asuvista eläkkeensaajista 91 prosenttia sai vanhuuseläkettä, 5 prosenttia työkyvyttömyyseläkettä ja 8 prosenttia perhe-eläkettä. Yli puolet (32 200) ulkomailla asuvista eläkkeensaajista oli Suomen kansalaisia.

Ulkomailla asuvien eläkkeensaajien määrä kasvoi vuoteen 2011 asti. Silloin ulkomailta asuvia eläkkeensaajia oli lähes 64 000. Siitä lähtien määrä on hitaasti laskenut vuosittain. Enemmistö ulkomailla asuvista eläkkeensaajista asuu Ruotsissa. Vuonna 2016 Ruotsissa asuvia eläkkeensaajia oli 40 500, mikä oli 67 prosenttia kaikista ulkomailla asuvista eläkkeensaajista. Osuus on kuitenkin vuosittain laskenut. Vuonna 2006 se oli vielä 80 prosenttia.

Vuonna 2016 Ruotsin jälkeen eniten eläkkeitä maksettiin Saksaan (3 200), Espanjaan (2 700), Australiaan (2 100), Viroon (1 700) ja Yhdysvaltoihin (1 300). Keskimääräinen ulkomaille maksettu kokonaiseläke oli suuruudeltaan 401 euroa kuukaudessa. Maakohtaiset vaihtelut olivat kuitenkin suuria. Keskimääräinen Ruotsiin maksettu kuukausieläke oli 210 euroa, Saksaan maksettu 297 euroa, Espanjaan maksettu 1 827 euroa, Australiaan maksettu 293 euroa, Viroon maksettu 733 euroa ja Yhdysvaltoihin maksettu 713 euroa. Suurimmat keskimääräiset kokonaiseläkkeet, 3 493 euroa kuukaudessa, maksettiin Portugaliin. Siellä asuvia eläkkeensaajia oli 500.

4 Eläkemeno

4.1 Kokonaiseläkemeno

Suomessa maksettiin vuonna 2016 eläkkeitä kaikkiaan 29,7 miljardia euroa. Lakisääteisten eläkkeiden osuus oli 29 miljardia euroa ja työeläkelaitosten maksamien vapaaehtoisten etuuksien arviolta 700 miljoonaa euroa. Luvuissa ei ole mukana henkilöiden itsensä kustantamia vapaaehtoisia eläkkeitä. Lakisääteinen kokonaiseläkemeno koostuu vuoden aikana maksetuista työ- ja Kelan eläkkeistä sekä liikennevakuutuslain, työtapaturma- ja ammattitautilain sekä sotilasvamman- ja sotilastapaturmalakien mukaan maksetuista eläkkeistä. Lakisääteisen kokonaiseläkemenon suhde bruttokansantuotteeseen oli 13,5 prosenttia vuonna 2016. Edellisenä vuonna vastaava suhde oli 13,7 prosenttia.

Taulukko 1

Lakisääteinen kokonaiseläkemeno vuosina 2012–2016, miljoonaa euroa

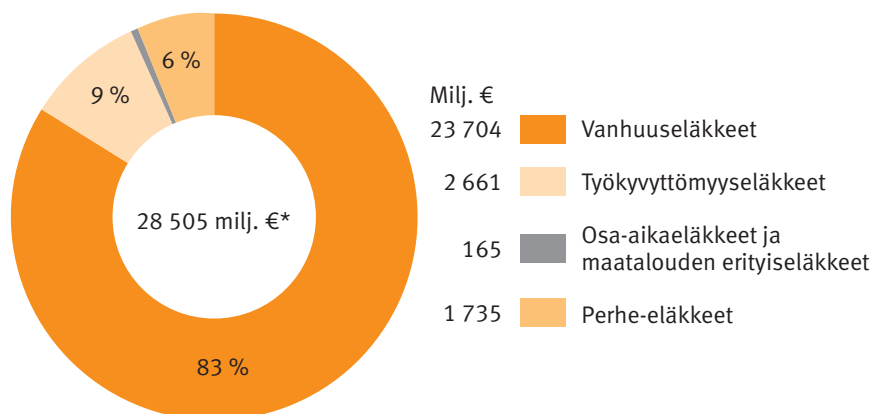
	2012	2013	2014	2015	2016
Yksityinen sektori	13 829	14 715	15 410	15 944	16 442
Julkinen sektori	8 160	8 648	9 030	9 321	9 593
Työeläkkeet yhteensä	21 989	23 363	24 440	25 265	26 035
Kelan eläkkeet*	2 596	2 615	2 560	2 505	2 470
Erityisturvan eläkkeet**	521	516	516	519	520
Yhteensä	25 106	26 494	27 516	28 289	29 025

*Sisältää takuueläkemenon.

**Liikennevakuutuslain, työtapaturma- ja ammattitautilain sekä sotilasvamman- ja sotilastapaturmalakien mukaan maksetut eläkkeet, perustuu osin arvioihin.

Kuvio 6

Työ- ja Kelan eläkemeno eläkelajeittain vuonna 2016

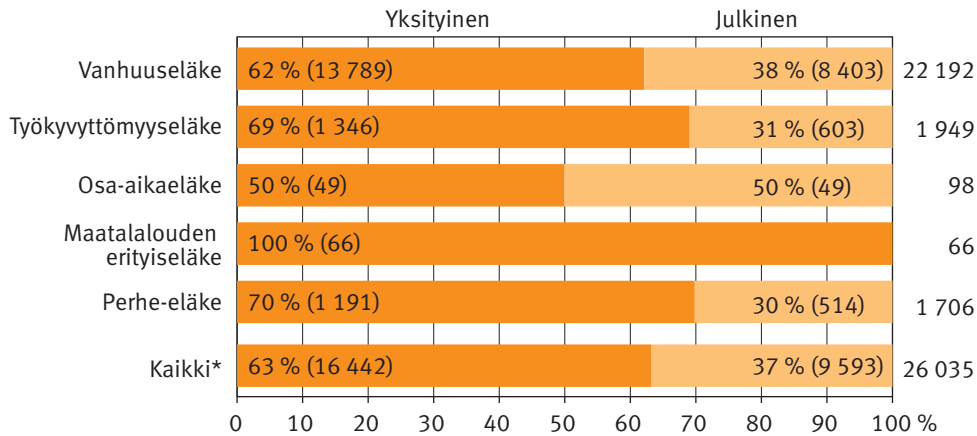
*Sisältää Kelan maksamat takuueläkkeet (192 milj. €), rintamalisät (20 milj. €) ja lapsikorotukset (6 milj. €) sekä kuntien ja kirkon vanhojen eläkesääntöjen mukaan maksetut eläkkeet (23 milj. €).

4.2 Työeläkemeno

Työeläkkeitä maksettiin vuonna 2016 kaikkiaan 26 miljardia euroa, noin 800 miljoonaa euroa edellisvuotta enemmän. Eläkemenon kasvu kohdistui kokonaan vanhuuseläkkeisiin, joita maksettiin vuonna 2016 yli 22 miljardia euroa. Kaikissa muissa eläkelajeissa eläkemeno pieneni edellisestä vuodesta. Työkyvyttömyyseläkkeitä maksettiin 1,9 miljardia, perhe-eläkkeitä 1,7 miljardia, osa-aikaeläkkeitä 98 miljoonaa euroa ja maatalouden erityiseläkkeitä 66 miljoonaa euroa.

Kuvio 7

Työeläkemeno vuonna 2016 eläkelajin ja työeläkesektorin mukaan, miljoonaa euroa

*Julkisen sektorin eläkemeno sisältää kuntien ja kirkon vanhojen eläkesääntöjen mukaan maksetut eläkkeet (23 milj. €).

Vuonna 2016 yksityisen sektorin eläkkeitä maksettiin yhteensä 16,4 miljardia euroa ja julkisen sektorin eläkkeitä 9,6 miljardia euroa. Yksityisen sektorin osuus koko työeläkemenosta oli 63 prosenttia. Työkyvyttömyyseläkkeistä yksityisen sektorin osuus oli 69 prosenttia, vanhuuseläkkeistä 62 prosenttia ja perhe-eläkkeistä 70 prosenttia. Osa-aikaeläkemenosta molemmat sektorit maksoivat puolet.

5 Eläkkeen suuruus

5.1 Kokonaiseläke

Eläkkeensaajan kokonaiseläke voi muodostua joko pelkästä **työeläkkeestä**, pelkästä **Kelan eläkkeestä** tai näistä molemmista sekä näihin eläkkeisiin mahdollisesti liittyvistä **erityisturvan** mukaisista eläkkeistä¹. Kokonaiseläkkeeseen lasketaan mukaan sekä henkilön omat eläkkeet että perhe-eläkkeenä saadut etuudet. Kokonaiseläke sisältää myös Kelan maksamat takuueläkkeet, lapsikorotukset ja rintamalisät.

Kokonaiseläkkeitä tarkasteltaessa on usein järkevää miettiä, minkälaiselle henkilökoulle eläke halutaan laskea. Esimerkiksi **kaikille eläkkeensaajille** (käsittää siis kaikki työ- tai Kelan eläkkeenä omaa tai perhe-eläkettä saavat) laskettu keskimääräinen kokonaiseläke oli **1 551 euroa** kuukaudessa vuonna 2016. Tässä keskieläkettä pienentävät mm. ulkomaille maksetut eläkkeet, jotka useimmiten ovat hyvin pieniä. Vuonna 2016 keskimääräinen ulkomaille maksettu eläke oli 401 euroa kuukaudessa. Kaikkien eläkkeensaajien keskimääräistä kokonaiseläkettä pienentävät myös esim. lapsille maksetut eläkkeet (keskimäärin 403 euroa kuukaudessa vuonna 2016).

Edellisistä johtuen keskimääräistä kokonaiseläkettä laskettaessa valitaankin henkilökoukiksi useimmiten **Suomessa asuvat omaa eläkettä saavat**. Joukosta rajataan siis pois ulkomaille asuvat, pelkkää perhe-eläkettä saavat sekä sen lisäksi myös osa-aikaeläkettä saavat. Tälle joukolle laskettu keskimääräinen kokonaiseläke oli **1 632 euroa** kuukaudessa vuonna 2016. Miesten keskieläke oli 1 848 euroa ja naisten 1 453 euroa kuukaudessa.

Mediaanieläke on joukon keskimäinen havainto eli puolet omaa eläkettä saavista sitä pienempää ja puolet sitä suurempaa eläkettä. Mediaanieläke oli vuonna 1 405 euroa kuukaudessa. Miesten mediaanieläke oli 1 609 euroa ja naisten 1 290 euroa.

Taulukko 2

Suomessa asuvien omaa eläkettä saavien kokonaiseläkkeen keskiarvo ja mediaani sukupuolen mukaan 31.12.2016

	Miehet	Naiset	Kaikki
Keskieläke, €/kk	1 848	1 453	1 632
- työeläkkeen osuus	1 713	1 286	1 479
- Kelan eläkkeen osuus	113	151	134
- erityisturvan eläkkeen osuus ¹	22	16	19
Mediaanieläke, €/kk	1 609	1 290	1 405
Eläkkeensaajien lukumäärä	656 000	793 000	1 449 000

Taulukko ei sisällä osa-aikaeläkettä saavia.

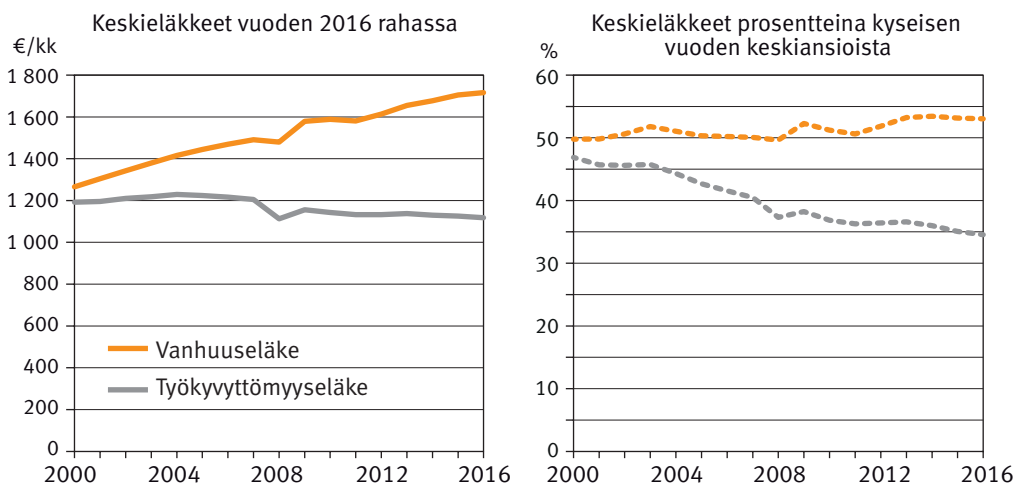
¹Liikennevakuutuslain, työtaturma- ja ammattitautilain sekä sotilasvamman- ja sotilastaturmalakien mukaan maksetut eläkkeet.

Eläkelajeittain tarkasteltuna kokonaiseläkkeiden suuruudessa on selvät erot. Vanhuuseläkkeensaajien keskimääräinen kokonaiseläke vuonna 2016 oli 1 716 euroa kuukaudessa, kun se työkyvyttömyyseläkkeensaajilla oli 1 118 euroa ja maatalouden erityiseläkettä saavilla 1 126 euroa kuukaudessa.

Vanhuuseläkkeen suhde keskiansioon vuonna 2016 oli 53 prosenttia. Vuosina 2000–2016 vanhuuseläkkeen suhde keskiansioon on pysytellyt 50 prosentin tuntumassa, viime vuosina jopa ylittänyt sen. Työkyvyttömyyseläkkeen suhde keskiansioon on tarkastelujaksolla laskenut. Vuonna 2000 se oli vielä 47 prosenttia mutta viime vuonna enää 35 prosenttia.

Kuvio 8

Suomessa asuvien vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä saavien keskimääräinen kokonaiseläke vuosina 2000–2016 ja eläkkeen suhde keskiansioon

Vuodesta 2008 alkaen kansaneläke ei enää sisällä eläkkeensaajan asumis- ja hoitotuen osuutta. Vuodesta 2011 lähtien kansaneläke sisältää takuueläkkeen osuuden.

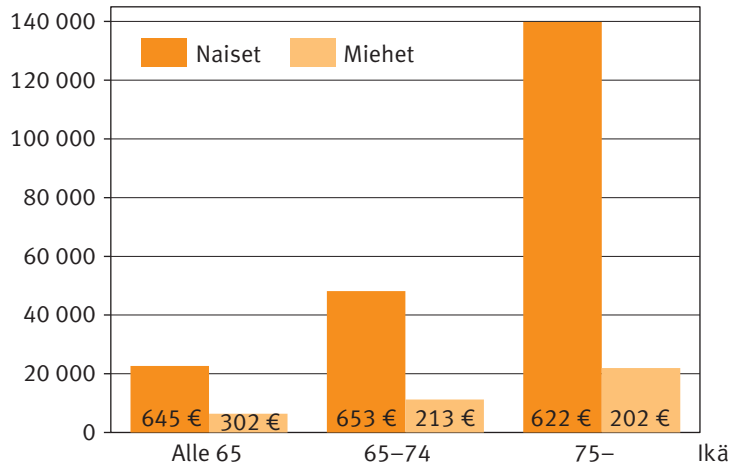
5.2 Perhe-eläke

Perhe-eläkkeitä maksettiin vuoden 2016 lopussa 250 000 leskelle ja 18 000 lapselle. Leskeneläkettä saaneista naisia oli 211 000 ja miehiä 40 000. Keskimääräinen lapseneläke oli 386 euroa kuukaudessa ja leskeneläke 567 euroa. Naisleskien perhe-eläke oli keskimäärin 632 euroa ja miesleskien 222 euroa kuukaudessa.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna ei naisleskillä ollut juurikaan eroa keskimääräisen perhe-eläkkeen suuruudessa. Miesleskillä sen sijaan keskimääräinen perhe-eläke oli noin 100 euroa suurempi alle 65-vuotiailla kuin mitä se oli 65 vuotta täyttäneillä. Leskeneläkkeensaajista noin kaksi kolmasosaa oli täyttänyt 75 vuotta.

Kuvio 9

Suomessa asuvat leskeneläkkeensaajat ja keskimääräinen perhe-eläke iän ja sukupuolen mukaan 31.12.2016

5.3 Työeläke

Työeläkkeensaajien ja työeläkkeelle siirtyneiden työeläkkeitä verrattaessa voidaan todeta, että tilastovuoden aikana eläkkeelle siirtyneiden eläkkeet ovat keskimäärin suurempia kuin kaikkien kyseisen vuoden lopussa työeläkettä saaneiden eläkkeet. Tämä näkyy erityisesti pitkään maksussa olleissa eläkkeissä. Vuoden 2016 lopussa vanhuuseläkkeensaajista 23 prosenttia oli 80 vuotta täyttäneitä. Maatalouden erityiseläkettä saaneilla vastaava osuus oli 63 prosenttia.

Taulukko 3

Omaan työuraan perustuvaa eläkettä 31.12.2016 saaneet ja vuonna 2016 työeläkkeelle siirtyneet sekä työeläkkeen keskiarvo ja mediaani eläkelajeittain

Eläkelaji	Työeläkettä 31.12.2016 saaneet			Työeläkkeelle vuonna 2016 siirtyneet		
	Lukumäärä	Keskieläke €/kk	Mediaanieläke €/kk	Lukumäärä	Keskieläke €/kk	Mediaanieläke €/kk
Vanhuuseläke	1 249 200	1 508	1 376	56 800	1 771	1 634
Työkyvyttömyyseläke	152 900	1 027	943	18 800	1 040	926
Maatalouden erityiseläke	13 600	676	574	200	1 125	1 081
Kaikki*	1 402 200	1 455	1 320	75 800	1 588	1 460

*Ei sisällä osa-aikaeläkkeensaajia.

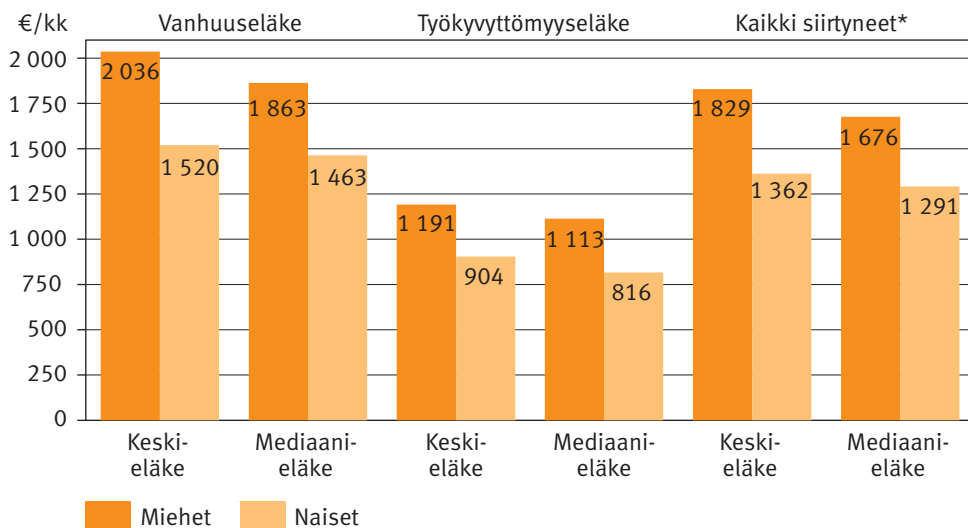
Kaikkien vuoden 2016 lopussa omaan työuraan perustuvaa eläkettä saaneiden keskimääräinen työeläke oli 1 455 euroa kuukaudessa ja mediaanieläke oli 1 320 euroa. Vuoden 2016 aikana eläkkeelle siirtyneiden keskimääräinen työeläke oli 133 euroa suurempi eli 1 588

euroa. Siirtyneiden mediaanieläke oli 1 460 euroa, eroa kaikkien eläkettä saaneiden mediaaniin oli 140 euroa. Kaikkien työeläkettä saaneiden miesten keskimääräinen kuukausieläke oli 1 772 euroa ja mediaanieläke oli 1 610 euroa. Naisilla vastaavat luvut olivat 1 192 euroa ja 1 113 euroa. Omaan työuraan perustuvat eläkkeet eivät sisällä osa-aikaeläkkeitä, perhe-eläkkeitä eivätkä kansaneläkkeenä maksettuja etuuksia.

Vuoden 2016 lopussa työeläkkeenä vanhuuseläkettä saaneiden keskieläke oli 1 508 euroa kuukaudessa ja mediaanieläke oli 1 376 euroa. Vuoden aikana vanhuuseläkkeelle siirtyneillä sekä keskieläke että mediaanieläke olivat noin 260 euroa suurempia: keskieläke 1 771 euroa ja mediaanieläke 1 634. Työkyvyttömyyseläkkeissä ero kaikkien saajien ja eläkkeelle siirtyneiden välillä oli pieni. Mediaanilla mitattuna siirtyneiden eläke oli jopa pienempi kuin kaikkien työkyvyttömyyseläkettä saaneiden.

Kuvio 10

Vuonna 2016 työeläkkeelle siirtyneiden työeläkkeen keski- ja mediaanieläke eläkelajin ja sukupuolen mukaan, €/kk

*Sisältää maatalouden erityiseläkkeelle siirtyneet.

Erot miesten ja naisten työeläkkeissä ovat verrattain suuret. Vuonna 2016 kaikkien työeläkkeelle siirtyneiden miesten keskieläke oli 1 829 euroa kuukaudessa. Se oli yli 450 euroa suurempi kuin naisten keskieläke, joka oli 1 362 euroa. Miesten mediaanieläke (1 676 €) oli lähes 400 euroa suurempi kuin naisten mediaanieläke (1 291 €). Miesten ja naisten välinen ero oli vielä vähän suurempi vanhuuseläkkeelle siirtyneillä, mutta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä eroa sekä keski- että mediaanieläkkeessä oli vähemmän eli noin 300 euroa. Naisten pienemmät eläkkeet johtuvat pääosin lyhyemmistä työurista sekä keskimäärin miehiä alhaisemmasta palkkatasosta.

6 Työeläkkeensaajat ja työeläkkeelle siirtyneet

6.1 Työeläkkeensaajat

Työeläkettä karttuu sekä yksityisellä että julkisella sektorilla tehdystä työstä. Vuoden 2016 lopussa työeläkkeensaajia oli kaikkiaan 1 457 000. Kaikista työeläkkeensaajista 89 prosenttia sai eläkettä yksityiseltä sektorilta ja 52 prosenttia julkiselta sektorilta. Eläkettä molemmilta sektoreilta sai 41 prosenttia kaikista työeläkkeensaajista. Naisten osuus kaikista työeläkkeensaajista oli 55 prosenttia.

Taulukko 4

Työeläkkeensaajat eläkesektorin ja sukupuolen mukaan 31.12.2016

	31.12.2016			31.12.2015	Muutos 2015–2016
	Miehet	Naiset	Kaikki	Kaikki	%
Kaikki työeläkkeensaajat	652 000	804 800	1 456 700	1 438 000	1,3
- vain yksityinen sektori	379 300	313 700	693 000	697 800	-0,7
- vain julkinen sektori	49 800	115 800	165 600	166 600	-0,5
- yksityinen ja julkinen sektori	222 800	375 400	598 200	573 800	4,2
Yksityinen sektori	602 200	689 000	1 291 200	1 271 600	1,5
Julkinen sektori	272 600	491 00	763 700	740 200	3,2

Kaikista työeläkkeensaajista omaan työuraan perustuvaa eläkettä sai vuoden 2016 lopussa 1 413 000 henkilöä ja perhe-eläkettä saavia oli 267 000. Samanaikaisesti omaan työuraan perustuvaa eläkettä ja leskeneläkettä saavia oli 223 000. Pelkkää perhe-eläkettä sai noin 3 prosenttia kaikista työeläkkeensaajista eli 44 000 henkilöä. Näistä vajaa kolmannes oli lapsia.

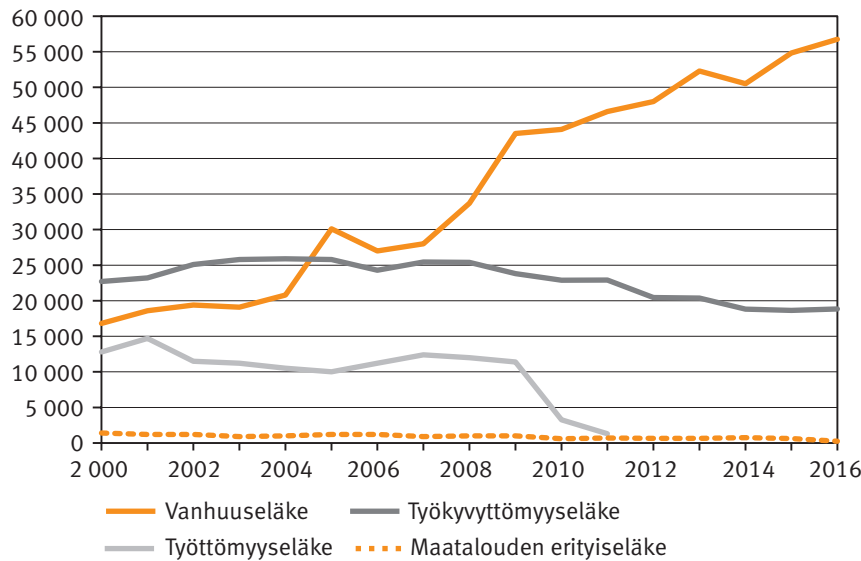
Rekisteröityä lisäeläkettä sisältyi vuoden 2016 lopussa kaikkiaan 113 700 yksityisen sektorin eläkkeeseen. Yli neljä viidesosaa (10 200) rekisteröidyistä lisäeläkkeistä oli vanhuuseläkkeitä. Rekisteröityä lisäeläkettä sisältyi myös 3 900 työkyvyttömyyseläkkeeseen ja 14 700 perhe-eläkkeeseen. Perhe-eläkkeeseen sisältyvä lisäeläke oli suurin, keskimäärin 188 euroa kuukaudessa. Vanhuuseläkkeensaajilla se oli keskimäärin 148 euroa ja työkyvyttömyyseläkkeensaajilla 43 euroa kuukaudessa.

6.2 Työeläkkeelle siirtyneet

Vuonna 2016 työeläkkeelle siirtyi yhteensä 75 800 henkilöä, kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 1 700. Kasvu kohdistui vanhuuseläkkeisiin, jolle siirtyi 56 800 henkilöä. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä oli vain hieman enemmän kuin edellisenä vuotena ja maatalouden erityiseläkkeelle siirtyneiden määrä pieneni. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi 18 800 henkilöä ja maatalouden erityiseläkkeelle 200 henkilöä vuonna 2016.

Kuvio 11

Vuosina 2000–2016 työeläkkeelle siirtyneet eläkelajin mukaan

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrä on vuodesta 2000 alkaen ollut pääsääntöisesti nouseva. Vuodesta 2005 voimassa ollut joustava vanhuuseläkeikä ja suurten ikäluokkien eläköityminen ovat lisänneet vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Vaikka suuret ikäluokat ovat jo lähes kokonaan siirtyneet eläkkeelle, saavutettiin vuonna 2016 jälleen uusi ennätys vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrässä.

Työkyvyttömyyseläkkeelle vuosittain siirtyneiden määrä pysyi suhteellisen tasaisena vuoteen 2008 asti, mistä alkaen se on vuosittain laskenut. Viime vuonna siirtyi kuitenkin noin 200 henkilöä enemmän työkyvyttömyyseläkkeelle kuin edellisenä vuotena. Vuoteen 2008 verrattuna vuosittain siirtyneiden määrä on kuitenkin vähentynyt yli 25 prosenttia.

Vuoden 2005 työeläkeuudistuksessa päätettiin lakkauttaa työttömyyseläke asteittain eikä sille enää ole voinut siirtyä vuoden 2011 jälkeen. Maatalouden erityiseläkkeelle siirtyneiden määrät ovat olleet pieniä. Vuosina 2000–2010 niille siirtyi vuosittain runsaat 1 000 henkilöä. Vuodesta 2011 alkaen määrä on ollut noin 600–700, mutta vuonna 2016 enää 200 henkilöä siirtyi maatalouden erityiseläkkeelle.

6.3 Työeläkkeellesiirtymisikä

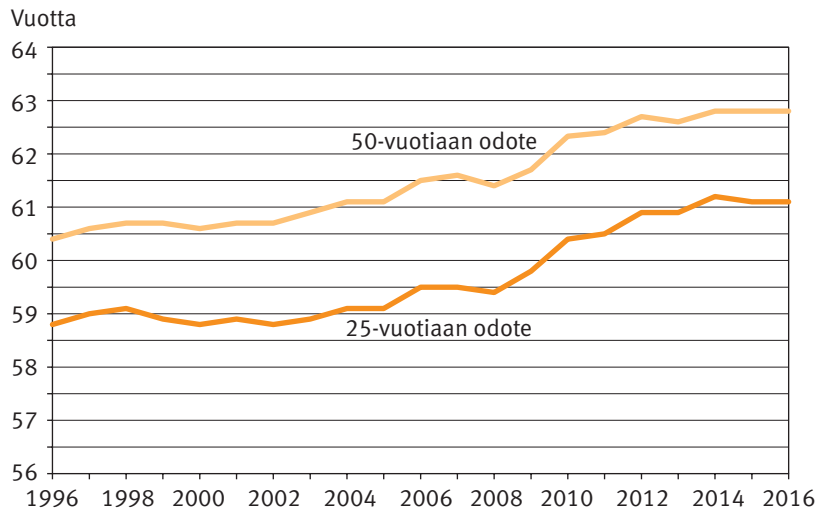
Työeläkkeellesiirtymisiän odote

Vuonna 2016 eläkkeellesiirtymisiän odote työeläkejärjestelmässä oli 61,1 vuotta, sama kuin edellisenä vuonna. 50-vuotiaan odote pysyi ennallaan (62,8 vuotta). Muutokset muuttaman viime vuoden aikana ovat olleet pieniä, ja nousu on taittunut odotusten mukaisesti. Sekä 25- että 50-vuotiaan odote ovat nyt nousseet likimain kahdella vuodella eläkeuudistusta edeltävästä tasosta. Eläkkeellesiirtymisiän ripeä nousu on ollut seurausta ennen kaikkea eläkevaihtoehtojen karsimisesta. Sekä työttömyyseläke että yksilöllinen varhaiseläke on lakkautettu. Myös varhennetun vanhuuseläkkeen poistaminen vuonna 1952 syntyneiltä ja sitä nuoremmilta on myöhentänyt eläkkeelle siirtymistä.

Vaikka odotteen nousu näyttää nyt pysähtyneen, nousun voidaan odottaa jatkuvan maltillisena. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen uskotaan nostavan eläkkeellesiirtymisiin odotetta, koska se nostaa vanhuuseläkeiän alarajaa. Keskeisellä sijalla ovat talous- ja työllisyyskehityksen ohella myös työelämän laatuksymykset ja henkilökohtaiset valinnat.

Kuvio 12

Eläkkeellesiirtymisiin odote vuosina 1996–2016

Työeläkkeelle siirtyneiden keskiarvoikä

Vuonna 2016 työeläkkeelle siirryttiin keskimäärin 60,7-vuotiaana. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden keskiarvoikä oli 63,7 vuotta ja kaikkien työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden 51,8 vuotta. Kuntoutustuelle siirryttiin kuitenkin keskimäärin selvästi nuorempana eli 46,6-vuotiaana, kun toistaiseksi myönnetylle työkyvyttömyyseläkkeelle, jolle siirryttiin keskimäärin 57,4-vuotiaana.

Taulukko 5

Vuonna 2016 työeläkkeelle siirtyneiden keskiarvoikä eläkelajin ja sukupuolen mukaan

Eläkelaji	Miehet	Naiset	Kaikki
Vanhuuseläke	63,6	63,8	63,7
Työkyvyttömyyseläke, kaikki	51,9	51,6	51,8
Toistaiseksi myönnetty eläke	46,6	46,7	46,6
Kuntoutustuki	57,2	57,7	57,4
Maatalouden erityiseläke	59,2	57,5	58,1
Kaikki	60,8	60,7	60,7

6.4 Eläkelajikohtaista tarkastelua

Taulukko 6

Omaan työuraan perustuvaa eläkettä saavat eläkelajin mukaan vuosina 2006–2016

	Vanhuus- eläke	Työkyvyttö- myyseläke	Työttömyys- eläke	Maatalouden- erityiseläke	Osa-aika- eläke	Kaikki työeläkkeen- saajat
2006	901 000	216 600	47 200	30 600	30 600	1 199 900
2007	917 500	219 600	49 500	29 300	30 000	1 220 700
2008	945 000	219 300	49 000	27 900	29 100	1 246 300
2009	989 300	216 900	40 700	26 300	27 900	1 277 500
2010	1 034 600	211 000	24 600	24 300	28 800	1 300 400
2011	1 076 900	202 900	13 300	22 200	27 500	1 321 500
2012	1 118 500	192 800	1 600	20 200	23 500	1 336 900
2013	1 154 500	182 500	200	18 300	20 400	1 358 000
2014	1 184 100	172 500	-	16 800	16 100	1 373 200
2015	1 218 100	161 100	-	15 300	12 100	1 391 600
2016	1 249 200	152 900	-	13 600	10 400	1 412 600

Henkilö voi saada samanaikaisesti usean eri eläkelajin mukaista eläkettä. Tällöin henkilö on mukana jokaisen saamansa eläkelajin mukaisessa luvussa mutta Kaikki-luvuissa vain kerran. Luvut eivät siten ole yhteenlaskettavissa.

Taulukko 7

Työeläkkeelle siirtyneet eläkelajin mukaan vuosina 2006–2016

	Vanhuus- eläke	Työkyvyttö- myyseläke	Työttömyys- eläke	Maatalouden erityiseläke-	Kaikki työ- eläkkeelle siirtyneet*	Osa-aika- eläkkeelle siirtyneet
2006	27 100	24 400	11 300	1 200	63 700	6 200
2007	28 100	25 400	12 400	1 100	66 700	6 700
2008	33 700	25 600	12 000	1 100	72 100	7 000
2009	43 500	23 900	11 500	1 000	79 600	8 600
2010	44 100	22 900	3 300	600	70 700	9 800
2011	46 700	23 000	1 300	700	71 600	6 800
2012	48 000	20 500	-	600	69 100	3 700
2013	52 300	20 400	-	600	73 300	5 000
2014	50 800	18 800	-	700	70 300	3 400
2015	54 800	18 600	-	600	74 000	3 700
2016	56 800	18 800	-	200	75 800	4 900

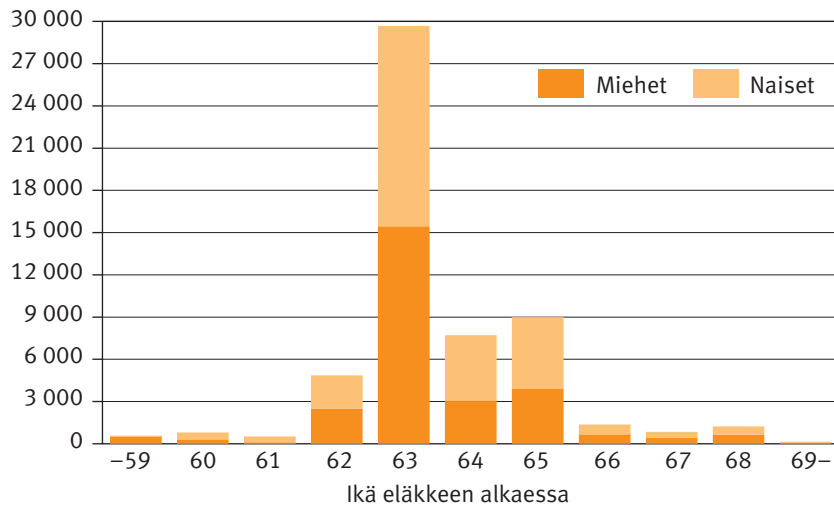
*Ei sisällä osa-aikaeläkkeelle siirtyneitä.

Vanhuuseläke

Työeläkkeenä vanhuuseläkettä sai vuoden 2016 lopussa kaikkiaan 1 249 000 henkilöä. Vanhuuseläkkeellä olleiden keskiarvoikä oli 74 vuotta. Alle 65-vuotiaita vanhuuseläkkeensaajia oli 109 000 eli 9 prosenttia kaikista vanhuuseläkkeensaajista. Naisten osuus vanhuuseläkkeensaajista oli 55 prosenttia.

Kuvio 13

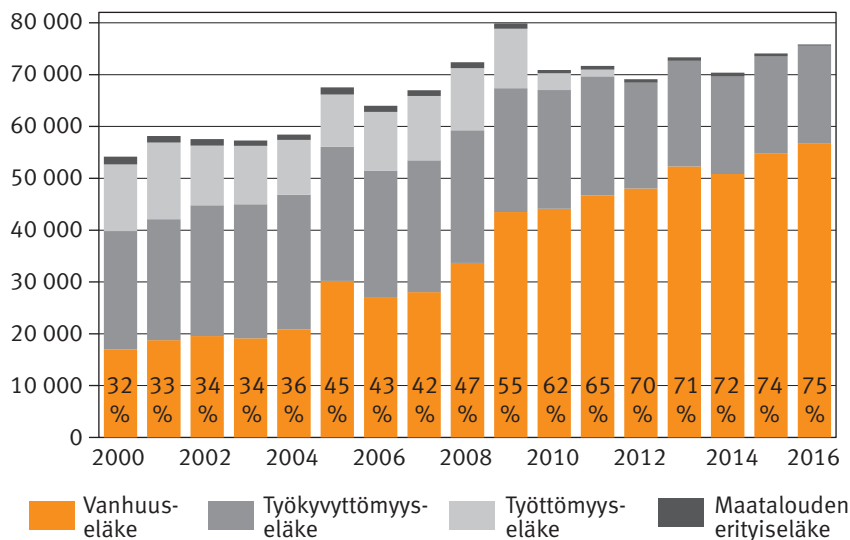
Vuonna 2016 vanhuuseläkkeelle siirtyneet iän ja sukupuolen mukaan

Vuonna 2016 vanhuuseläkkeelle siirtyi jälleen ennätysmäärä henkilöitä, lähes 57 000. Siirtyneiden määrä kasvoi 1 900:lla edellisestä vuodesta. Vanhuuseläkkeelle siirtyneistä yli puolet (52 %) siirtyi eläkkeelle 63-vuotiaana. Seuraavaksi yleisimmät eläkkeellesiirtymisiät olivat 65 vuotta (16 %), 64 vuotta (14 %) ja 62 vuotta (9 %). Yli 65-vuotiaana siirtyneiden osuus oli 6 prosenttia.

Kuvio 14

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista työeläkkeelle siirtyneistä vuosina 2000–2016

2000-luvun alkupuolella vain noin kolmasosa työeläkkeelle siirtyneistä siirtyi vanhuuseläkkeelle. Eniten siirryttiin työkyvyttömyyseläkkeelle ja paljon myös työttömyyseläkkeelle. Tällöin oli myös vielä mahdollista siirtyä yksilölliselle varhaiseläkkeelle, joka oli yksi

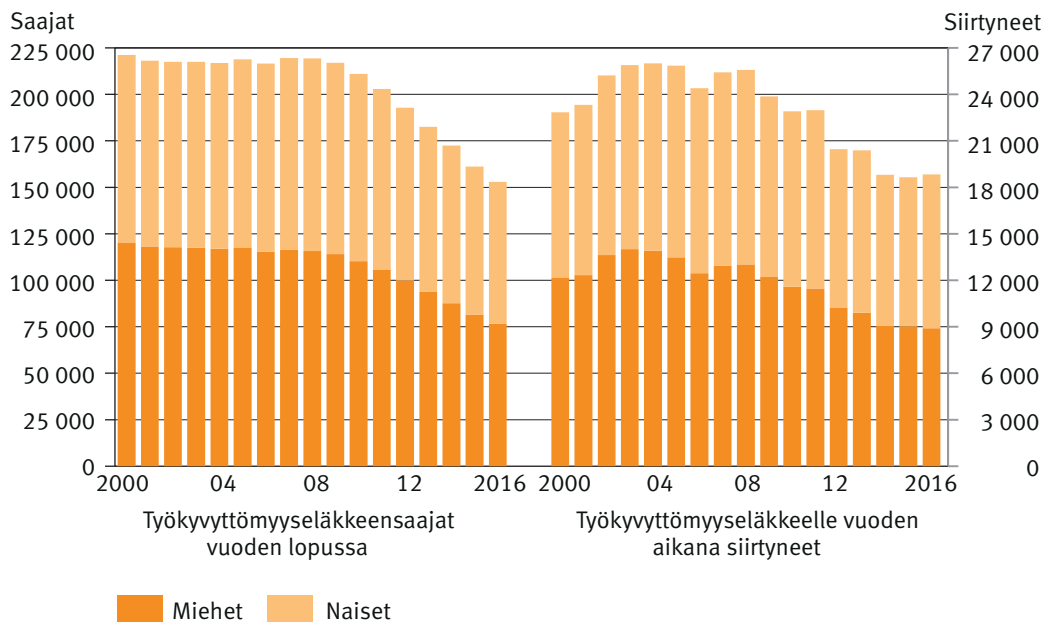
työkyvyttömyyseläkkeen laji. Joustavan vanhuuseläkeiän myötä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden määrät ovat kasvaneet vuodesta 2005 alkaen. Työttömyyseläkkeen päätyttyä on enää mahdollista siirtyä vanhuus-, työkyvyttömyys- tai maatalouden erityiseläkkeelle, jonka merkitys on kuitenkin vähäinen. Vuodesta 2009 alkaen vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista työeläkkeelle siirtyneistä on ollut yli puolet. Viime vuosina osuus on ollut yli 70 prosenttia ja vuonna 2016 eläkkeelle siirtyneistä kolme neljäsosaa siirtyi vanhuuseläkkeelle.

Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyseläkettä työeläkejärjestelmästä saavia oli vuoden 2016 lopussa kaikkiaan 153 000, 8 000 vähemmän kuin edellisellä vuonna. Määrä pysyi lähes koko 2000-luvun tasaisena vajaassa 220 000:ssa, mutta lähti vuonna 2009 laskuun, kuten myös vuosittain siirtyneiden määrä. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi vuonna 2016 kaikkiaan 18 800 henkilöä, Näin pieniä vuosittain työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrät ei ole olleet 1980-luvun alkupuoliskon jälkeen.

Kuvio 15

Työkyvyttömyyseläkkeensaajat vuoden lopussa ja vuoden aikana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet sukupuolen mukaan vuosina 2000–2016

Työkyvyttömyyseläke on aikaisemmin ollut miehillä hieman yleisempi kuin naisilla. Vuonna 2006 miesten osuus työkyvyttömyyseläkkeensaajista oli 53 prosenttia. Sukupuolten välinen ero on kuitenkin kaventunut viime vuosina, ja vuonna 2016 osuudet olivatkin yhtä suuret. Vuodesta 2013 lähtien naisia on siirtynyt vuosittain enemmän työkyvyttömyyseläkkeelle kuin miehiä.

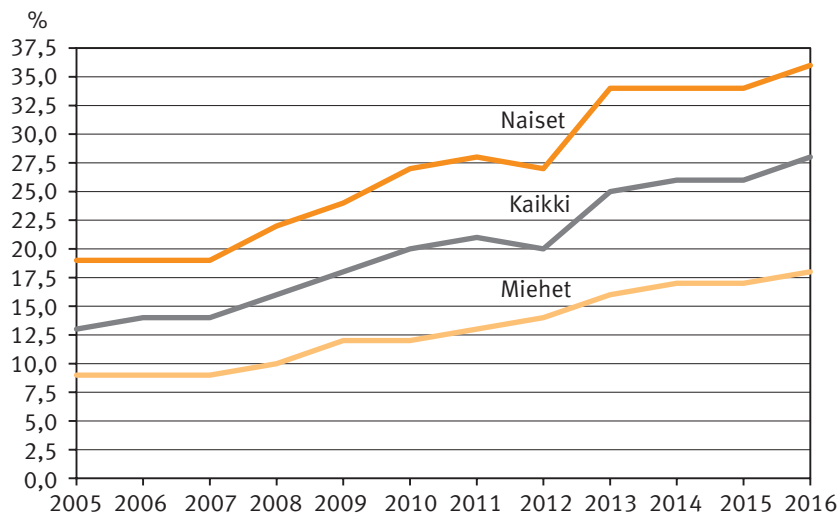
Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää joko **toistaiseksi** tai **määräaikaisena kuntoutustukena**. Vuonna 2016 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä yli puolelle eli

noin 10 000:lle eläke myönnettiin kuntoutustukena. Näistä osa tulee kuitenkin aikanaan muuttumaan toistaiseksi myönnetyiksi eläkkeiksi. Vuoden 2016 lopussa kaikista maksussa olevista työkyvyttömyyseläkkeistä 87 prosenttia eli 133 000 oli toistaiseksi myönnettyjä eläkkeitä. Kuntoutustukea maksettiin 20 000 työkyvyttömyyseläkkeensaajalle.

Työeläkejärjestelmässä työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää myös joko **täyden tai osaeläkkeen** suuruisena, riippuen jäljellä olevan työkyvyn määrästä. Suurin osa maksussa olevista työkyvyttömyyseläkkeistä on täyden eläkkeen suuruisia. Osaeläkkeen suuruista eläkettä saavia oli vuoden 2016 lopussa 23 300 eli 15 prosenttia kaikista työkyvyttömyyseläkkeensaajista. Julkisella sektorilla osatyökyvyttömyyseläkkeensaajien suhteellinen osuus on jonkin verran suurempi kuin yksityisellä sektorilla.

Kuvio 16

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä vuosina 2005–2016

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä osatyökyvyttömyyseläkkeiden osuus on selvästi suurempi kuin kaikilla työkyvyttömyyseläkettä saavilla, ja osuus on kasvanut viime vuosina. Vuonna 2005 osaeläkkeelle siirtyi 13 prosenttia kaikista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä, mutta vuonna 2016 jo 28 prosenttia (5 200). Naisilla osaeläkkeiden osuus siirtyneissä oli yli kolmannes ja miehillä 18 prosenttia.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirrytään keskimäärin vanhempana kuin täydelle eläkkeelle. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden keski-ikä vuonna 2016 oli 55,6 vuotta ja täydelle eläkkeelle siirtyneiden 50,3 vuotta.

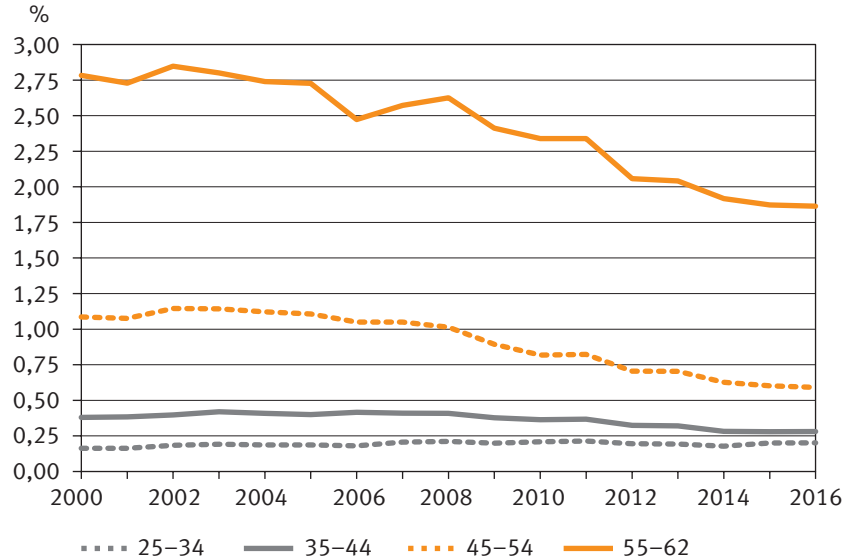
Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus

Vaikka työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden lukumäärä pysyi 2000-luvun alkupuolelta vuoteen 2008 asti melko tasaisena, on työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuudessa eli työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuudessa vastaavan ikäisestä ei-eläkkeellä olevasta työeläkevakuutetusta väestöstä kuitenkin havaittavissa pienentymistä jo tänä aikana.

län mukaan tarkasteltuna alkavuus on pienentynyt selvästi vanhimmissa ikäryhmissä. Vuodesta 2000 vuoteen 2016 alkavuus pieneni 55–62-vuotiailla noin yhdellä prosenttiyksiköllä ja 45–54-vuotiailla 0,5 prosenttiyksiköllä. Alkavuudessa on tarkastelujaksolla ollut lievää laskua myös 35–44-vuotiailla, mutta alle 35-vuotiailla alkavuus on lähes samansuuruisena.

Kuvio 17

Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus työeläkejärjestelmässä ikäryhmittäin vuosina 2000–2016, prosenttia

Työkyvyttömyyden syyt

Työkyvyttömyyseläkkeensaajilla on työkyvyttömyyseläkkeen perusteena tavallisimmin jokin mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden sairauspäryhmään kuuluva sairaus. Kaikista vuonna 2016 työeläkkeenä työkyvyttömyyseläkettä saaneista kaksi viidesosaa (63 700) sai eläkettä mielenterveyssyistä. 40 800 työkyvyttömyyseläkkeensaajalla pääasiallinen sairaus kuului tuki- ja liikuntaelinten sairausryhmään. Nämä kaksi sairausryhmää kattoivat siis kaksi kolmasosaa työkyvyttömyyseläkkeen perusteena olevista sairauksista.

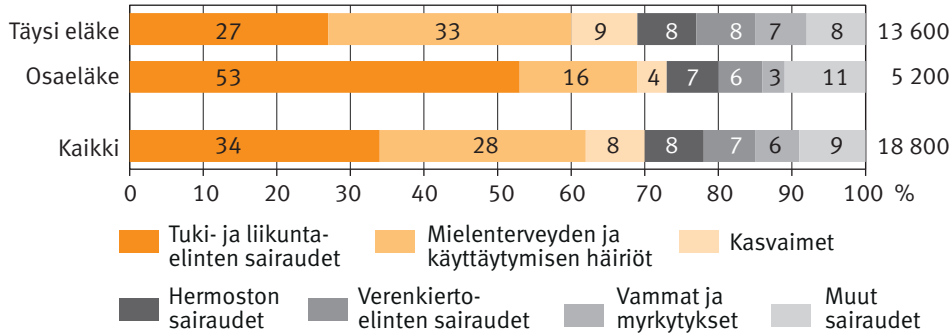
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyville eläke myönnetään kuitenkin edelleen useimmiten tuki- ja liikuntaelinten sairauksien perusteella. Vuonna 2016 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä yli kolmanneksella eli 6 400:lla oli työkyvyttömyyden pääasiallisena syynä jokin tuki- tai liikuntaelinten sairaus. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella myönnettiin 5 300 eläkettä eli toiseksi eniten.

Mielenterveyssyihin perustuvat eläkkeet myönnetään yleensä selvästi nuoremmille kuin tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin perustuvat ja siksi niitä maksetaan myös keskimäärin kauemmin. Tästä syystä mielenterveyssyihin perustuvien eläkkeiden osuus on suurin työkyvyttömyyseläkkeensaajien kokonaismäärässä, vaikka niitä myönnetäänkin vuosittain vähemmän kuin tuki- ja liikuntaelinsairauksiin perustuvia eläkkeitä. Vuonna 2016 mie-

lenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella eläkkeelle siirtyneistä yli puolet oli alle 50-vuotiaita, kun vastaavan ikäisten osuus tuki- ja liikuntaelinten sairauksissa oli vain 15 prosenttia.

Kuvio 18

Vuonna 2016 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet sairauspuoryhmän mukaan

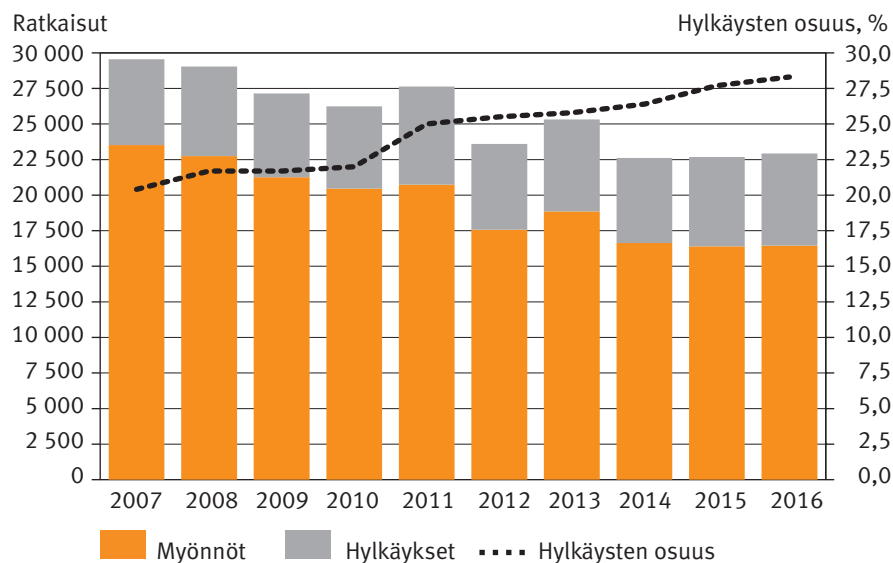
Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneillä yleisimpänä työkyvyttömyyden syynä olivat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, joiden osuus oli kolmannes. Seuraavaksi yleisimpiä olivat tuki- ja liikuntaelinsairaudet (27 %) ja kasvaimet, joiden osuus oli kuitenkin vain 9 prosenttia.

Joka toisella osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä työkyvyttömyyden syynä oli jokin tuki- ja liikuntaelinsairaus. Toiseksi eniten siirryttiin mielenterveyssyistä (16 %) ja kolmanneksi eniten hermoston sairauksien perusteella (7 %).

Työkyvyttömyyseläkeratkaisut

Kuvio 19

Työeläkejärjestelmän uusia hakemuksia koskevat työkyvyttömyyseläkeratkaisut vuosina 2007–2016

Vuonna 2016 työeläkejärjestelmässä ratkaistiin 23 000 uutta työkyvyttömyyseläkettä koskenutta hakemusta. Hakemuksista hylättiin 6 500 eli 28 prosenttia. Ratkaisujen määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana ollut pääsääntöisesti vähenevä. Vähenneminen on kuitenkin kohdistunut lähinnä myöntöihin hylkäysten määrän pysyessä lähes samansuuruisena. Tämä on nostanut hylkäysten osuutta. Vuonna 2007 hylkäysosuus oli 21 prosenttia.

Yksityisen sektorin osuus työkyvyttömyyseläkeratkaisuista vuonna 2016 oli kaksi kolmasosaa (15 300). Hylkäysten osuus yksityisellä sektorilla oli 31 prosenttia. Julkisella sektorilla ratkaisuja tehtiin 7 600, ja hylkäysten osuus oli 23 prosenttia.

Osa-aikaeläke

Vuonna 2016 myönnettiin viimeiset osa-aikaeläkkeet. Maksussa eläkkeitä on kuitenkin vielä vuoteen 2023 asti. Osa-aikaeläkkeitä alettiin myöntää työeläkejärjestelmän yksityisellä sektorilla vuonna 1987 ja julkisella sektorilla vuonna 1989. Eniten osa-aikaeläkkeensaajia oli vuonna 2003, jolloin heitä oli noin 41 000. Vuonna 2016 osa-aikaeläkkeensaajia oli 10 400. Yli puolet osa-aikaeläkkeensaajista on ollut joka vuosi naisia. Vuonna 2016 naisten osuus oli 60 prosenttia.

Perhe-eläke

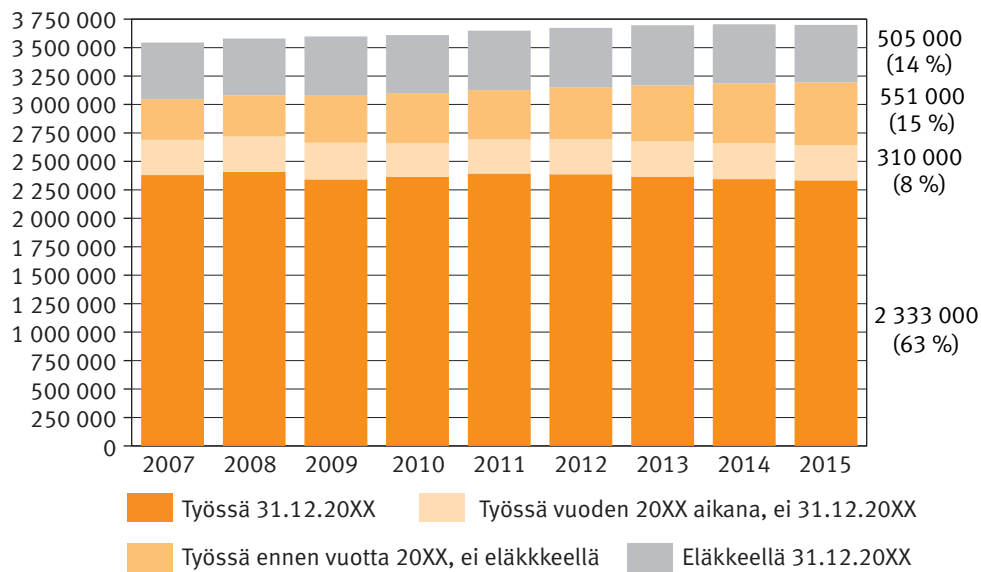
Vuonna 2016 työeläkelakien mukaista perhe-eläkettä maksettiin 254 000 leskelle ja 13 000 lapselle. Leskeneläkettä saavista miehiä oli 16 prosenttia eli 40 000. Leskeneläkettä saavien määrä on ollut lievästi laskeva vuodesta 2010 lähtien. Siihen asti määrä kasvoi vuosittain, tosin 2000-luvulla koko ajan hitaammin. Lapseneläkettä saavien määrä on jo pitkään pienentynyt vuosittain. Vuonna 2000 lapseneläkkeensaajia oli 23 000 ja vuonna 2010 heitä oli 16 000.

7 Työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat

Työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat kaikki 18–68-vuotiaat, jotka ovat tilastovuonna tai sitä aiemmin olleet työeläkelakien mukaisessa työsuhteessa tai yrittäjänä. Työeläkejärjestelmän piirissä ovat siis henkilöt, joilla olisi eläketapahtuman sattuessa oikeus työeläkkeeseen tai jotka jo saavat jotain omaan työuraan perustuvaa eläkettä. Tuoreimmat luvut työeläkejärjestelmän piiriin kuuluneista ovat vuodelta 2015.

Kuvio 20

Työeläkejärjestelmän piiriin kuuluneet 16–68-vuotiaat vuosien 2007–2015 lopussa

Työeläkejärjestelmän piiriin kuului vuoden 2015 lopussa 3,7 miljoonaa 18–68-vuotiasta henkilöä. Miehiä heistä oli 1 881 000 ja naisia 1 818 000. Vuoden 2015 lopussa työeläkejärjestelmän piiriin kuuluneista henkilöistä oli töissä 2 333 000. Noin 861 000 henkilöä ei ollut töissä eikä eläkkeellä, mutta heillä oli kertynyt eläkeoikeutta aikaisemman työskentelyn perusteella. Heistä 310 000 oli työskennellyt vuoden 2015 aikana ja 551 000 oli kartuttanut eläkettä ennen vuotta 2015. 505 000 alle 69-vuotiasta oli vuoden 2015 lopussa eläkkeellä.

Vuonna 2015 työeläkejärjestelmän piiriin kuuluneita 18–68-vuotiaita oli noin 154 000 enemmän kuin vuonna 2007. Piiriin kuuluneiden määrän kasvu on kohdistunut lähes kokonaan vakuutettuihin, jotka eivät ole olleet työssä tai eläkkeellä tilastovuonna, mutta ovat kartuttaneet työeläkettä aikaisemmin. Heitä oli vuoden 2015 lopussa 194 000 enemmän kuin vuonna 2007. Myös eläkkeellä olleita oli vähän enemmän (7 000), mutta työssä vuoden lopussa tai vuoden aikana olleiden määrä oli vuoden 2015 lopussa 47 000 pienempi kuin vuonna 2007.

8 Työeläkettä kartuttavat palkattomat ajat

Vuoden 2005 alusta lähtien on työeläkettä karttunut myös eräiltä palkattomilta ajoilta kuten lapsenhoito-, työttömyys-, sairaus- ja opiskelujaoilta. Eläkkeeseen oikeuttavaksi ansioksi katsotaan joko määrätty osa etuuden perusteena olevasta ansiotulosta tai etuuden mukaan määräytyvä kiinteä euromäärä. Myös ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta ansiosidonnaiset työttömyyspäivät, työeläkelakien mukainen kuntoutusaika ja työvoimapolitiittinen aikuiskoulutusaika kartuttivat eläkettä työeläkelisän kautta. Palkattomat ajat oikeuttavat eläkkeeseen, jos työntekijällä on kertynyt työansioita vähintään 17 254,08 euroa (vuoden 2016 tasossa) ennen eläketapahtumavuoden alkua.

Tuoreimmat tilastot palkattomista ajoista koskevat vuotta 2015, jolloin erilaisia palkattomien aikojen mukaisia etuuksia rekisteröitiin kaikkiaan 1 076 000 henkilölle. Naisille etuuksia rekisteröitiin hieman enemmän kuin miehille. Eniten etuuksia rekisteröitiin työttömyyden ja lapsenhoidon perusteella. Työttömyys oli etuusperusteena 670 000 henkilöllä ja lapsenhoito 219 000 henkilöllä. Sairauden perusteella palkattomien aikojen etuuksia rekisteröitiin 160 000 henkilölle ja tutkinnon perusteella 108 000 henkilölle.

Ainoastaan työttömyyteen perustuvia etuuksia rekisteröitiin useammalle miehelle kuin naiselle. Miesten osuus oli 52 prosenttia. Selvästi suurimmat naisten osuudet olivat etuuksissa, jotka perustuivat aikuiskoulutukseen (75 %), vuorotteluvapaaseen (71 %), lapsenhoitoon (67 %) ja kuntoutukseen (62 %).

Taulukko 8

Henkilöt, joille vuonna 2015 kirjattiin eläkettä kartuttavaa palkatonta aikaa etuuslajeittain

Etuuslaji	Miehet	Naiset	Kaikki
Lapsenhoito	71 400	147 600	219 000
- kotihoidontuki*	7 500	101 100	108 600
Sairaus	72 300	87 300	159 600
Työttömyys	351 400	318 300	669 700
LITA-korvaukset
Kuntoutus	14 700	24 000	38 700
Aikuiskoulutustuki	5 000	15 400	20 400
Vuorotteluvapaa	5 000	12 200	17 100
Tutkinto*	47 200	61 000	108 100
Kaikki henkilöt	509 600	566 500	1 076 100

*Kotihoidontuesta sekä opiskelusta karttavat etuudet maksaa valtio. Se perustuu lakiin valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta (VEKL).

Vuoden 2016 lopussa kaikkiaan 357 000 työeläkkeensaajan eläkkeeseen sisältyi palkattomista ajoista karttunutta eläkkeen osaa. Keskimääräinen palkattomalta ajalta karttunut eläkkeen osa oli vanhuuseläkkeissä 36 euroa, työkyvyttömyyseläkkeissä 22 euroa ja perhe-eläkkeissä 9 euroa kuukaudessa. Palkattomilta ajoilta karttunutta etuutta maksettiin vuonna 2016 yhteensä 128 miljoonaa euroa. Vanhuuseläkkeisiin etuutta sisältyi 108 miljoonaa euroa ja työkyvyttömyyseläkkeisiin 18 miljoonaa euroa.

9 Indeksiturva

Työeläkejärjestelmässä käytetään sosiaali- ja terveysministeriön vuosittain vahvistamia indeksejä, joita sovelletaan pääasiassa maksettavien eläkkeiden ja eläkkeitä määrättäessä käytettävien, työstä ja yrittäjätoiminnasta saatujen ansioiden tarkistamiseen. Työeläkelaeissa säädettyjä ja eläkelaitosten laskuperusteissa määriteltyjä rahamääriä tarkistetaan myös ansiotasossa ja kuluttajahinnoissa tapahtuneiden vuosimuutosten perusteella. Muutokset vaikuttavat eri painoarvolla eri indekseihin.

Kela tarkistaa vuosittain maksussa olevat kansaneläkkeet ja takuueläkkeet kansaneläkeindeksillä, joka seuraa Tilastokeskuksen laskemaa elinkustannusindeksiä. Kansaneläkeindeksin tarkistus kalenterivuoden alussa on yhtä suuri kuin elinkustannusindeksin vuosimuutos edeltävän vuoden kolmannella vuosineljänneksellä. Työeläkeindeksit määräytyvät toteutuneista hinta- ja ansiotasotiedoista tarkistusvuotta edeltävän kalenterivuoden kolmannen vuosineljänneksen indeksipistelukujen mukaan.

Vuoden 2016 työeläkeindeksin pisteluku oli sama kuin edellisenä vuonna. Palkkakerrointa korotettiin 0,73 prosenttia. Kansaneläkeindeksin pisteluku laski edellisvuodesta 0,4 prosenttia. Vuoden 2015 alussa työeläke- ja kansaneläkeindekseihin tehtiin normaalia indeksien laskennasta poiketen 0,4 prosentin tarkistukset.

Taulukko 9

Keskeiset indeksit eläkejärjestelmässä vuosina 2014–2016

Vuosi	Palkkakerroin	Muutos %	Työeläkeindeksi	Muutos %	Kansaneläkeindeksi	Muutos %
2014	1,350	1,73	2509	1,37	1630	1,30
2015	1,363	0,96	2519	0,39	1637	0,43
2016	1,373	0,73	2519	0	1631	-0,37

Palkkakerrointa käytetään työuran aikaisten ansioiden ja yrittäjätulojen indeksoinnissa eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Se määräytyy Tilastokeskuksen laskemien ansiotaso- ja kuluttajahintaindeksien muutosten perusteella. Ansiotason muutoksen vaikutus palkkakertoimeen on 80 prosenttia ja kuluttajahintojen muutoksen vaikutus 20 prosenttia.

Maksussa olevia työeläkkeitä tarkistetaan kunkin vuoden alussa **työeläkeindeksillä**. Sitä määrättäessä ansiotason muutoksen osuus on 20 prosenttia ja hintatason muutoksen osuus 80 prosenttia. Muuten laskentatapa vastaa palkkakertoimen laskentaperiaatteita.

Työeläkeindekseistä ja niiden kehityksestä on kerrottu tarkemmin Eläketurvakeskuksen verkkosivuilla <http://www.etk.fi/>. Kansaneläkeindeksiä käsitellään mm. Kelan verkkosivulla <http://www.kela.fi/kansanelakeindeksi>.

10 Työeläkkeiden rahoitus

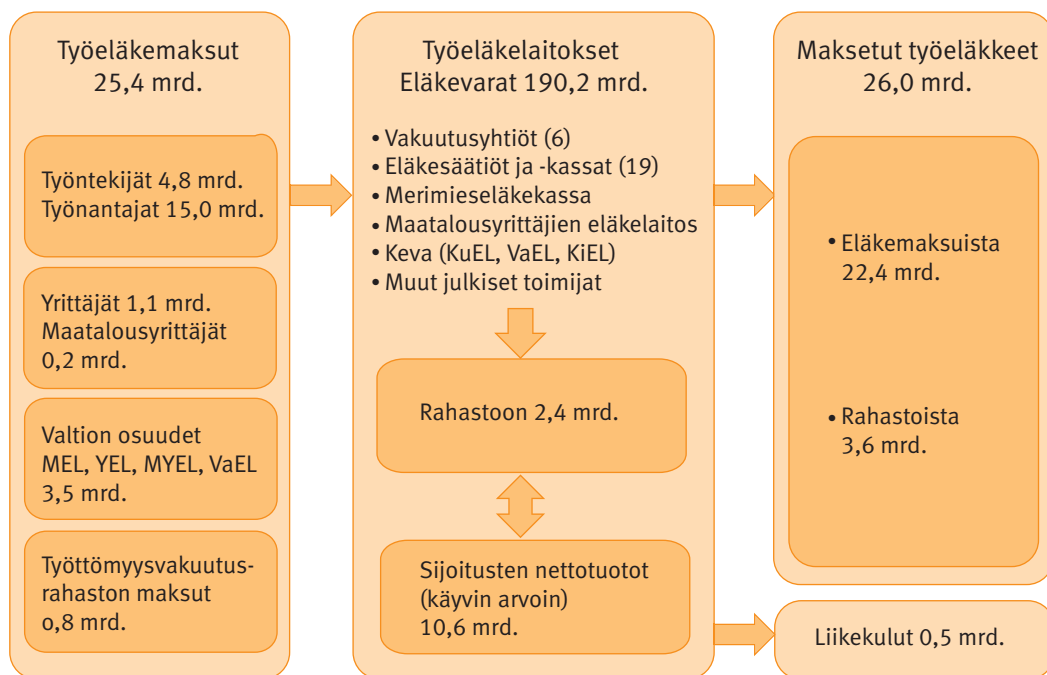
Lakisääteinen työeläketurva rahoitetaan Suomessa työnantajien ja työntekijöiden maksamilla eläkemaksuilla sekä kertyneillä eläkevaroilla ja niille saaduilla tuotoilla. Suurin osa perityistä työeläkemaksuista käytetään saman tien jo eläkkeellä olevien eläkkeisiin. Osa maksuista rahastoidaan myöhempää käyttöä varten eläkelaki- ja eläkelaitoskohtaisin perustein. Työeläkealan hallinto on hajautettu ja eri toimijat kilpailevat sijoitustuotoilla, palvelujen laadulla ja kustannustehokkuudella. Työeläkevakuuttajien hallinnoimia varoja tulee käyttää vain lakisääteisen eläketurvan rahoittamiseen. Varoilla turvataan sekä nykyisten että tulevien eläkkeensaajien eläkkeet.

Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkkeet maksetaan ilman ennakkorahastointia kunkin vuoden vakuutusmaksuilla valtion tuen turvin. Valtio rahoittaa myös osan merimieseläkkeistä ja korvaa eläkelaitoksille työeläkkeisiin liittyviä opiskelu- ja lastenhoitoajoilta kertyviä etuuksia. Työttömyysvakuutusrahasto kustantaa työttömyyspäivärahojen ja vuorottelukorvausten perusteella karttuvan eläketurvan.

Kuviossa 21 on kuvattu työeläkejärjestelmässä vuonna 2016 kulkeneita rahavirtoja. Maksutulo oli kaikki osuudet mukaan lukien yhteensä 25,4 miljardia euroa ja eläkemeno 26 miljardia euroa. Eläkemeno kasvoi vuoden takaisesta lähes miljardi euroa ja maksutulo noin puoli miljardia euroa. Kerätyistä työeläkemaksuista 22,4 miljardia euroa kului saman vuoden eläkkeisiin. Tulevia eläkkeitä varten rahastotiin 2,4 miljardia euroa, mikä oli 0,7 miljardia euroa vähemmän kuin vuonna 2015. Rahastoista purettiin varoja eläkkeiden maksamiseen kaikkiaan 3,6 miljardia euroa.

Kuvio 21

Työeläkejärjestelmän rahavirrat vuonna 2016, miljardia euroa

Keva hoitaa pääosan julkisten alojen eläkelakien mukaisesta toiminnasta. Kunta-alojen lisäksi sen vastuulla ovat valtion, eduskunnan, Kansaneläkelaitoksen ja evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden työeläkeasiat. Suomen Pankin, ortodoksisen kirkon ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksen eläkeasioista huolehtivat eri toimeenpanijat niihin sovellettavien lakien ja eläkesääntöjen mukaan. Jokainen toimija vastaa itse vastuullaan olevien eläkkeiden rahoituksesta ja rahastojen sijoitustoiminnasta.

Taulukkoon 10 on koottu tietoa maksetuista eläkkeistä ja niiden rahoittamiseksi kerätyistä lakikohtaisista työeläkemaksuista sekä järjestelmän varoista vuosina 2015 ja 2016.

Taulukko 10

Maksutulo, eläkevarat ja eläkemeno vuosina 2015 ja 2016, miljoonaa euroa

	Maksutulo		Eläkevarat 31.12.		Eläkemeno	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
TyEL	12 623	13 003	114 011	118 659	13 723	14 155
MEL	59	59	1 016	1 069	181	183
KuEL	5 013	4 966	44 949	48 635	4 528	4 721
VaEL	1 673	1 506	17 853	18 767	4 407	4 474
KiEL	186	192	1 310	1 424	187	192
Muut	58	71	1 440	1 433	151	155
Palkansaajat	19 612	19 797	180 579	189 986	23 177	23 880
YEL	1 083	1 065	131	125	1 096	1 140
MYEL	188	182	96	108	859	863
Yrittäjät	1 271	1 248	227	233	1 955	1 803
Tvr-maksu	969	810				
Valtion osuudet	2 905	3 522				

Osa luvuista on arvioita tai ennakkotietoja. Maksutulo- ja eläkevaratiedot perustuvat eläkelaitosten tilinpäätöksiin. Eläkevarat sisältävät eläkelaitosten vakavaraisuuspääoman, johon on lisätty vakavaraisuuslaskennassa käytetty vastuuvulka. YEL:n ja MYEL:n eläkevaroina on käytetty vastuuvulkaa.

Eläkemenotiedot pohjautuvat Eläketurvakeskuksen rekisteritietoihin. KuEL- ja KiEL-eläkemenot eivät sisällä vanhojen sääntöjen mukaisia eläkkeitä. Opiskelun, lastenhoidon ja muiden palkattomien aikojen perusteella kertyneitä eläkkeen osia maksettiin vuonna 2015 yhteensä 108 miljoonaa euroa ja vuonna 2016 yhteensä 129 miljoonaa euroa. Nämä luvut eivät sisälly taulukon lukuihin.

Valtion eläkemaksu oli hieman yli prosenttiyksikön liian suuri vuosina 2013–2015. VER:lle maksettiin ylimääräisiä työnantajan eläkemaksuja yhteensä 202 miljoonaa euroa. Virhe oikaistaan alentamalla vastaavalla määrällä valtion eläkemaksua vuosina 2016–2018.

Kohta ”Muut” sisältää Suomen Pankin ja Kelan toimihenkilöiden eläkkeitä koskevat järjestelmät.

Tvr-maksu on Työttömyysvakuutusrahaston eläkejärjestelmään maksama suoritus (TyEL 182 §), joka ei koske YEL:n ja MYEL:n mukaista eläketurvaa hoitavia eläkelaitoksia.

Valtion osuudet sisältävät MEL-, YEL- ja MYEL-osuuksien lisäksi valtion talousarviosta rahoitetut VaEL-eläkeosuudet sekä lastenhoitoon ja opiskeluun liittyvät VEKL-osuudet.

Työeläkemaksujen taso riippuu maksettavista eläke-eduista, voimassa olevista eläkkeiden rahastointi- ja rahoitusperiaatteista sekä eläkevaroille saaduista sijoitustuotoista. Kansantalouden kehitys, työllisyys ja työansiot sekä keskieläkkeet ja eläkeläisten määrä vaikuttavat eläkemaksujen tarpeeseen. Suurten ikäluokkien eläkkeisiin varauduttiin etukäteen työeläkerahastoja kasvattamalla. Samoin pyritään tasoittamaan tulevien sukupolvien eläkemaksuja.

Yksityisalojen palkansaajien eläkkeiden rahastointiperiaatteet eroavat julkisten alojen eläkerahastoinnista. Pääasiallisin ero on yksityisalojen eläkekohtainen rahastointi, jota eläkelaitokset ovat hoitaneet järjestelmän alusta saakka. Julkisaloilla rahastointi aloitettiin vasta 1980-luvun lopulla. Työeläkkeiden rahoitusperiaatteita on selostettu tarkemmin Eläketurvakeskuksen verkkosivuilla (<http://www.etk.fi>) ja esimerkiksi tilastoreportissa *Työeläkkeiden rahoitus*. Kelan eläkkeet kustannetaan verovaroin ja järjestelmää hallinnoi Kansaneläkelaitos.

10.1 Työeläkemaksut

Yksityisten alojen työnantajat, yrittäjät ja maatalousyrittäjät maksavat lakisääteisiä työeläkevakuutusmaksuja sosiaali- ja terveystieteiden vuosittain vahvistamien tai antamien laskuperusteiden mukaan. Eläkemaksutasot päätetään etukäteen joka vuosi, ja eri maksuosien suuruudet arvioidaan vakuutusmatemaattisilla laskelmilla. Perittävien maksujen tarve riippuu kunakin vuonna maksettavaksi tulevista eläkkeistä ja karttuvista eläkeoikeuksista. Vakuutusmaksut lasketaan eri lakien mukaisina prosenttiosuuksina työntekijöiden ansioista ja yrittäjien ja maatalousyrittäjien vahvistetuista työtuloista.

Kunta-alan henkilöstölle maksetut työeläkkeet rahoitettiin tähän saakka työnantajilta ja työntekijöiltä perityillä eläkemaksuilla. Osa perityistä maksuista jätetään edelleen eläkerahastoon tulevia eläkkeitä varten ja vakauttamaan maksutasoa. Eläkevaroille saadut sijoitustuotot rahastoidaan, mutta vuodesta 2017 alkaen rahastojen tuottoja tullaan käyttämään eläkkeiden maksamiseen, koska eläkemaksut eivät enää riitä kasvavan kuntaeläkemenon kattamiseen. Kuntasektorin palkkasumman kehitys, julkisten alojen rakenneuudistus sekä työntekijöiden naisvaltaisuus ja ikäjakauma vaikuttavat kuntaeläkkeiden rahoitustarpeeseen.

Osa KuEL-maksuista käytetään hallintokuluihin kuten muissakin järjestelmissä. Kevan eläketurvassa palkansaajan eläkemaksu vastaa yksityisten alojen maksua, mutta työnantajamaksusta päättää Kevan valtuuskunta. TyEL-maksun tason ylittävän osuuden kuntatyönantajat maksavat eläkemenoperusteisena maksuna.

Valtion eläkkeet maksetaan valtion talousarvioon varatuista määrärahoista. Valtion Eläkerahasto (VER) tasaa valtion eläkekustannusten noususta johtuvia paineita rahastosiirrolla. VER:sta siirretään talousarvioon eläkemaksuilla kerättyjä varoja vuosittain yhteensä 40 prosenttia eläkkeiden aiheuttamista kuluista. Vuonna 2016 valtion talousarvioon siirrettiin lähes 1,8 miljardia euroa eläkevaroja. VER:n nettomaksutulo eli eläkemaksutulo, josta on vähennetty em. siirtosumma, oli tilastovuonna negatiivinen. Toisin sanoen rahastosiirto oli suurempi kuin kertynyt eläkemaksutulo. Siirtosumman ja maksutulon välisen eron arvioidaan kasvavan entisestään lähivuosina.

Evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden eläketurvan rahoituksesta vastaa Kirkon eläkerahasto työnantajilta ja työntekijöiltä perityillä eläkemaksuilla. Lisäksi seurakunnilta peritään eläkerahastomaksua, jonka suuruus vuonna 2016 oli neljä prosenttia vuoden 2014 kirkollisverosta.

Vuosien 2015 ja 2016 keskimääräiset työeläkemaksuprosentit on esitetty taulukossa 11. Eläketurvakeskuksen verkkopalveluihin (www.etk.fi ja www.tyoelakelakipalvelu.fi) on koottu tarkempaa tietoa työeläkemaksuista sekä tilastosarjoja yksityisten alojen vakuutusmaksuprosenteista vuosilta 1962–2017.

Taulukko 11

Keskimääräiset työeläkevakuutusmaksut vuosina 2015 ja 2016

	Maksukertymä % työtulosta		Työntekijän maksuosuus %-yksikköä alle 53 v. vähintään 53 v.			
	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Palkansaajat						
TyEL	24,0	24,0	5,7	5,7	7,20	7,20
MEL	22,8	22,8	11,4	5,7	11,4	7,20
KuEL ¹⁾	29,8	29,4	5,7	5,7	7,20	7,20
VaEL	26,4	24,1	5,7	5,7	7,20	7,20
KiEL	34,3	30,5	5,7	5,7	7,20	7,20
Yrittäjät						
YEL ²⁾	22,6	22,6	23,7	23,6	25,2	25,1
MYEL ³⁾	13,7/13,4	13,6/13,4	23,7	23,6	25,2	25,1

Lähde: <https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/> (6.6.2017)

- ¹⁾ KuEL-maksu sisältää palkka- ja eläkemenuperusteiset maksuosat. Kokonaismaksu on arvio.
- ²⁾ Maksukertymäsarakeessa on keskimääräinen YEL-maksuprosentti. Alle ja yli 53-vuotiaiden maksuprosentit ovat yrittäjille vahvistettuja YEL-maksuprosentteja ilman aloittavien yrittäjien maksualennuksia.
- ³⁾ Maksukertymäsarakeessa ensimmäinen luku on maatalousyrittäjien keskimääräinen maksuprosentti ja toinen luku apurahansaajien keskimääräinen maksuprosentti. Alle ja yli 53-vuotiaiden maksuprosentit ovat vahvistettuja MYEL-perusprosentteja.

Palkansaajien eläkemaksut sisältävät sekä työnantajan että työntekijän osuudet. Työnantaja maksaa pääosan vakuutusmaksusta lukuun ottamatta merimieseläkelain mukaan vakuutettuja, joilla työnantajan ja työntekijän osuudet olivat yhtä suuret vuoteen 2016 saakka. Vuodesta 2016 alkaen MEL-maksun työntekijän osuus on sama kuin muilla palkansaajilla.

Yrittäjien ja maatalousyrittäjien eläkemaksut on sidottu keskimääräisen TyEL-maksun tasoon. Maksuprosentti nousee 53 ikävuoden täyttämistä seuraavan kalenterivuoden alusta yhtä monella prosenttiyksiköllä kuin työntekijöiden maksuosuus. Valtio osallistuu YEL- ja MYEL-eläkkeiden kustannuksiin maksamalla niistä vuosittain osuudet, joita ei saada katettua ko. lakien mukaisilla vakuutusmaksuilla. Vuonna 2016 MYEL:n valtion osuus oli arviolta 80 prosenttia lain mukaisesta eläkemenusta ja YEL:n osuus 8 prosenttia yrittäjä-eläkemenusta.

Aloittavat yrittäjät saavat iästä riippumatta alennuksen vakuutusmaksusta yrittäjätoiminnan 48 ensimmäiseltä kuukaudelta. Maksuprosentti on 78 prosenttia YEL:n mukaisesta normaalista työeläkevakuutusmaksusta. Ennen vuotta 2013 aloittaneen yrittäjän vakuutusmaksuprosentti oli 75 prosenttia YEL:n mukaisesta maksusta. Yrittäjä, joka saa aloittavan yrittäjän alennuksen, ei voi samaan aikaan käyttää vakuutusmaksun jousto-oikeutta eli maksaa suurempaa tai pienempää YEL-vakuutusmaksua kuin mitä vahvistettu työtulo edellyttäisi.

10.2 Lakikohtaiset työeläkemaksuprosentit

TyEL-maksu oli keskimäärin 24 prosenttia ko. lain mukaisista palkoista vuonna 2016. Se sisälsi työntekijöiden maksuosuudet, jotka olivat alle 53-vuotiailla 5,7 prosenttia ja sitä vanhemmilla 7,2 prosenttia palkoista. Tilapäisellä 0,4 prosentin maksun alennuksella purettiin vakuutusliikkeen puskureihin kertyneitä varoja. Edellisten lisäksi TyEL-maksussa otettiin huomioon keskimääräinen työnantajakohtainen asiakashyvitys, joka oli 0,5 prosenttia palkoista.

TyEL-maksu sisältää rahastoitavat vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkeosat sekä tasaosan eläkelaitosten yhteisesti kustannettaviin eläkemenoihin. Eläkelaitosten maksutappiot ja hoitokulut katetaan myös vakuutusmaksuilla. TyEL-maksu sisältää myös erillisen lakisääteisten maksujen osan Eläketurvakeskuksen, Työeläkeasiain muutoksenhakulautakunnan ja Finanssivalvonnan toiminnasta aiheutuviin kuluihin. Mahdollinen asiakashyvitys ja sen suuruus riippuu eläkelaitoksen sijoitustoiminnan onnistumisesta, vakava-raisuudesta ja hoitokustannusylijäämästä.

KuEL-maksut määräytyvät kunta-aloilla maksettujen palkkojen ja eläkemenojen perusteella. *Palkkaperusteista eläkemaksua* maksavat sekä työnantajat että työntekijät. Palkansaajien maksuprosentit ovat samat kuin yksityisellä puolella. Kaikilta kuntatyönantajilta peritään palkkaperusteista maksua sama prosenttimäärä. Vuonna 2016 se oli 17,1 prosenttia palkoista. Keskimääräinen yhteenlaskettu työnantajien ja työntekijöiden maksuprosentti oli 23,2 prosenttia palkoista. Osa työnantajista maksoi lisäksi eläkemeno- ja *varhaiseläkemenoperusteista maksua*, mistä johtuen kokonaismaksukertymä oli 29,4 prosenttia KuEL-palkkasummasta.

Eläkemenoperusteinen maksu koski vain työnantajia, joiden palveluksessa ennen vuotta 2005 olleille maksettiin eläkettä tarkasteluvuoden aikana. Kunkin työnantajan maksuosuus riippui vuoden 2016 aikana maksetuista eläkkeistä, jotka olivat karttuneet sen palveluksessa ennen vuotta 2005 tehdystä työstä. Eläkemenoperusteinen maksu määritellään vuosittain tietyinä kokonaissummana, ja se on seurausta aiemmista, nykyistä paremmista eläke-eduista. Vuodelta 2016 sitä perittiin yhteensä 880 miljoonaa euroa, mikä oli 5,2 prosenttia palkkasummasta.

Työnantajat maksoivat myös varhaiseläkemenoperusteista maksuosaa kolmen edellisen vuoden aikana ensimmäistä kertaa alkaneista työkyvyttömyyseläkkeistä ja kuntoutustuista syntyneiden eläkemenojen perusteella. Työnantajan KuEL-palkkasumma vaikutti sovellettuun maksuluokkaan, joita oli kolme: pientyönantaja, keski-suuri työnantaja ja suuri työnantaja. Varhaiseläkemenoperusteista maksua perittiin 152 miljoonaa euroa, mikä oli 0,9 prosenttia palkkasummasta.

VaEL-maksut lasketaan tietyinä prosentteina valtion eläkelain mukaisista palkoista. Työnantajan eläkemaksuprosentit vahvistaa valtiovarainministeriö Kevan esityksestä. Eläkemaksujen perusteet määräytyivät vuonna 2016 valtioneuvoston asetuksen (863/2012) mukaan. Ministeriö vahvisti ennakoarviomenettelyn perusteella myös Kevan vuosittain saaman hoitokulun euromäärän. Vuodelta 2016 se oli 18,1 miljoonaa euroa.

Valtion eläkemaksun osat lasketaan vakuutusmatemaattisesti siten, että ne yhdessä työntekijän eläkemaksun kanssa kattavat valtion eläkejärjestelmässä syntyvän eläkevastuun. Eläkevastuu määräytyy täyden rahastoinnin periaatteen mukaisesti. Sen suuruus oli 93 miljardia euroa vuoden 2016 lopussa, ja rahastointiaste oli 20 prosenttia. Keva hoitaa valtion eläkevastuun laskennan.

VaEL:n eläkemaksuprosentit ovat virasto-, laitos- tai yhteisökohtaisia. Työnantajan maksu perustuu osittain tariffimaksuun ja osittain sen omiin eläketapauksiin työnantajan palkkasummasta riippuen. Maksussa on erikseen vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkeosa sekä hoitokuluosa. Hoitokuluosa on yhtä suuri prosenttiosuus palkkasummasta kaikilla työnantajilla (0,33 % vuonna 2016).

Työnantajien palkkasummat on jaettu kolmeen eri tariffiluokkaan, joista maksu määrätään eri luokkiin kuuluvien henkilöiden palkkasummalla painotettuna keskiarvona. Tariffiluokat ovat yleinen tariffi, alemmat eläkeiät -tariffi ja sotilaseläkkeiden tariffi.

Vuonna 2016 keskimääräinen valtion eläkelain mukainen työnantajan eläkemaksu oli 17,8 prosenttia ko. lain mukaisista palkoista. VaEL-maksua alennettiin keskimäärin 1,1 prosenttiyksikköä johtuen vuosien 2013–2015 eläkemaksujen laskennassa havaitun virheen oikaisusta.

Työntekijän eläkemaksua maksavat kaikki palkansaajat VaEL-ansioistaan, vuonna 2016 alle 53-vuotiaat vähemmän kuin sitä vanhemmat. Maksuprosentit olivat muiden alojen tapaan 5,7 ja 7,2. Kun otetaan huomioon kaikki valtiolla maksetut eläkevakuutusmaksut ja maksajat, *kokonaismaksukertymä* vastasi vuonna 2016 kaikkiaan 24,1 prosenttia VaEL-palkkasummasta.

Seurakuntien, kirkon ja kirkollisten yhdistysten maksama työnantajien **KiEL-eläkemaksu** oli 24,2 prosenttia ko. lain mukaisista palkoista. Maksua alennettiin 3,8 prosenttiyksiköllä edellisen vuoden tasosta. Eläkemaksujen suuruudesta päättää kirkolliskokous. Työntekijöiden eläkemaksut ovat kirkon eläkejärjestelmässä samat kuin muilla aloilla.

Seurakuntien ja seurakuntayhtymien suorittama eläkerahastomaksu nousi 1,2 prosentista 4 prosenttiin kahden vuoden takaisesta eli vuoden 2014 kirkollisverosta. Työkyvyttömyyseläkkeistä ei peritty omavastuuosuutta. Työnantajien ja työntekijöiden eläkemaksujen sekä eläkerahastomaksujen yhteismäärä vuonna 2016 oli 196,4 miljoonaa euroa. *Kokonaismaksukertymä* oli 30,5 prosenttia KiEL-palkoista.

Kirkon eläkerahasto erkani Kirkon keskusrahastosta omaksi yksikökseen vuonna 2016. Kirkon eläkerahaston (KER) tarkoitus on turvata kirkon työntekijöiden eläkkeiden maksaminen sekä tasata seurakuntien eläkemaksun kehitystä. KER on sijoitusorganisaatio, joka saa varansa kirkon työntekijöiden eläkemaksuista ja sijoitustoiminnan tuotoista.

11 Työeläkevarat ja eläkelaitosten sijoitustoiminta

Eläkelaitosten on sijoitettava työeläkevarat tuottavasti ja turvaavasti. Rahastoille saatu tuotto lisää järjestelmän kestävyyttä ja keventää työeläkemaksujen korotustarvetta eläkemenojen kasvaessa. Sijoitustuottojen osuus eläkkeiden rahoituksesta kasvaa sitä mukaa, kun eläkkeitä maksetaan nykyistä enemmän myös rahastoista. Eläkevarojen rahastointi ja onnistunut sijoitustoiminta edellyttävät hyvää riskienhallintaa ja varojen hajauttamista sekä alueellisesti että eri omaisuuslajeihin, joita ovat osakkeet, joukkovelkakirjat, kiinteistöt, rahamarkkinavälineet ja tietyt muut sijoituskohteet kuten esim. hedge-rahastot.

Työeläkejärjestelmän alkuaikoina eläkevarat pääasiassa lainattiin takaisinlainauksena eläkevakuuttajien asiakasyrityksille. Myöhemmin sijoituksia tehtiin myös valtion lainoihin, osakkeisiin ja kiinteistöihin, lähinnä kotimaisiin kohteisiin. Tänä päivänä rahastoille pyritään saamaan tuottoa myös muualta euroalueelta ja sen ulkopuolelta, jonne sijoitusten painopiste on kääntynyt. Kaikkien työeläkelaitosten sijoitustoimintaa valvoo Finanssivalvonta.

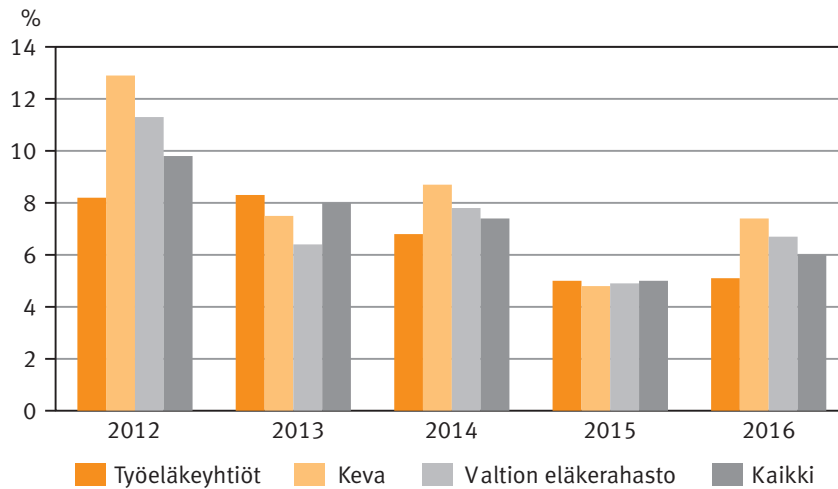
Vuoden 2016 lopussa työeläkevakuuttajien yhteenlasketut eläkevarat olivat 190,2 miljardia euroa. Eläkevarat kasvoivat vuoden aikana noin viisi prosenttia eli 9,4 miljardia euroa. Kasvu oli muutamia edeltäviin vuosiin verrattuna hieman hitaampaa, mutta kymmenen viimeisen vuoden keskimääräistä tasoa. Sijoituskannan kasvuun vaikuttavat sijoitustoiminnasta saadut tuotot ja perityt eläkemaksut sekä maksetut eläkkeet. Eläkemaksuista valtaosa käytetään kulloinkin maksettaviin eläkkeisiin, loput rahastoidaan ja sijoitetaan. Eläkemenojen nousu supistaa sijoitettavien varojen kasvua.

Korkeinta sijoitustuottoa, 7,5 prosenttia, saatiin työeläkevaroille edellisten vuosien tapaan osakesijoituksista. Kiinteistösjoiutukset tuottivat keskimäärin 4,9 prosenttia, mikä oli hieman alle pitemmän aikavälin 1998–2016 keskituoton. Korkosijoitusten tuotto kohosi 4,6 prosenttiin edellisen vuoden poikkeuksellisen matalasta 0,5 prosentista. Kaikkien omaisuuslajien yhteenlaskettu keskimääräinen vuosituotto oli kuusi prosenttia sekä vakuutusyhtiöillä, julkisalojen eläkelaitoksilla että eläkesäätiöillä ja kassoilla yhteensä. Eläkeyhteisökohtaiset tuotot vaihtelivat 5,1 ja 7,4 prosentin välillä.

Kuvio 22 kuvaa sijoitustuottojen vaihteluita eläkeyhteisöittäin vuosina 2012–2016. Kevan ja Valtion Eläkerahaston sijoituksilleen saamat kokonaistuotot olivat työeläkeyhtiöiden vastaavia tuottoja korkeampia lukuun ottamatta vuosia 2013 ja 2015. Julkisalojen eläkevakuuttajien sijoitusjakauma oli aiemmin huomattavasti yksityisaloja osakepainotteisempi, mutta erot ovat tasoittuneet. Lisäksi Kevaa ja Valtion Eläkerahastoa eivät sido yksityisalojen toimijoille säädetyt vakavaraisuusvaatimukset (ks. kohta 11.3.). Yksityisalojen työeläkevakuuttajien varojen, vakavaraisuuden ja riskinkantokyvyn on oltava sillä tasolla, että ne pystyvät kantamaan kauas tulevaisuuteen yltävät vastuunsa rahastoiduista eläkkeistä.

Kuvio 22

Työeläkevakuuttajien sijoitustuotot vuosina 2012–2016

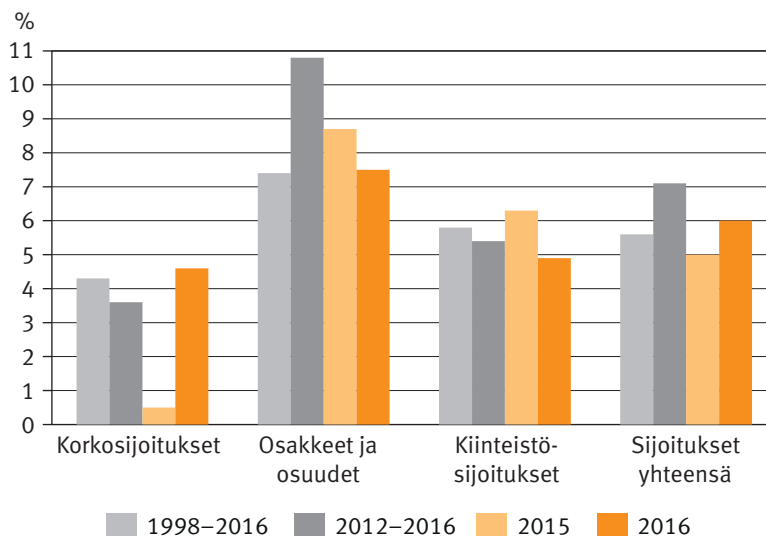

Lähde: www.tela.fi ja Työeläkelehden tilinpäätöslite (6.6.2017).

Kuviossa 23 on esitetty omaisuuslajeittain eri ajanjaksojen tuotto prosentteja työeläkevakuuttajille. Kiinteistösijoitusten kehitys on ollut suhteellisen tasaista. Sen sijaan osakkeiden arvonmuutokset ovat olleet suurempia ja kurssit heilahdelleet ajoittain laidasta laitaan. Vuoden 2016 osaketuotto 7,5 prosenttia jäi edellisvuotta sekä viiden viimeisen vuoden keskituottoa matalammaksi, mutta oli pitkän aikavälin 1998–2016 tuoton tasoa. Korkeus sijoitukset ovat olleet vakaita ja varmoja kohteita lukuun ottamatta vuotta 2015. Työeläkevarojen sijoittamisessa ei kuitenkaan keskitytä yksittäisiin vuosiin vaan pitkän aikavälin tavoitteisiin.

Kuvio 23

Työeläkevakuuttajien sijoitustuotot omaisuuslajeittain eri ajanjaksoina vuosina 1998–2016

Lähde: www.tela.fi (6.6.2017).

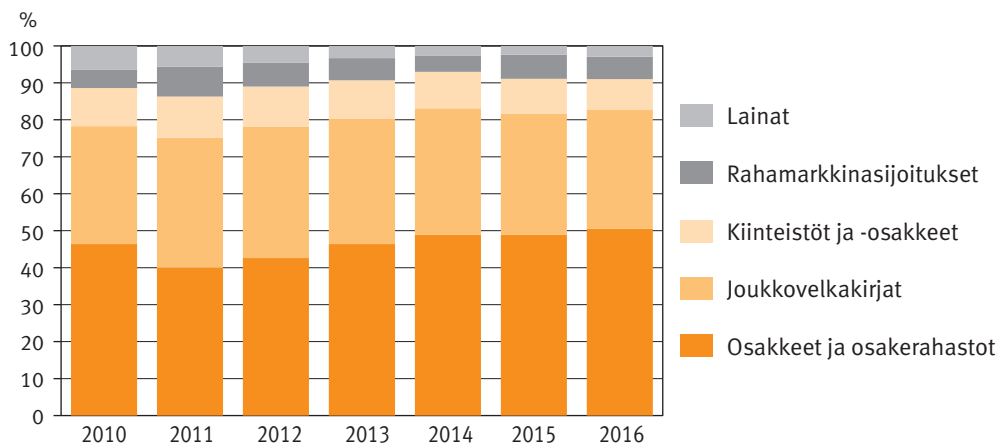
11.1 Sijoituskohteet

Työeläkelaitoksia koskeva lainsäädäntö ja muut määräykset määrittelevät eläkevarojen sijoittamisen puitteet ja varat on sijoitettava tuottavasti ja turvaavasti. Kukin työeläkevakuuttaja tekee omat sijoituspäätöksensä ja toimijoilla on erilaisia sijoitusstrategioita, joiden mukaan ne valitsevat sijoituskohteensa eri omaisuuslajeista sekä kotimaassa että muualla.

Vuoden 2016 aikana osakkeisiin ja osakerahastoihin sijoitettujen työeläkevarojen yhteenlaskettu määrä nousi 95 miljardiin euroon. Joukkovelkakirjojen yhteissumma kasvoi 61 miljardiin euroon, mutta niiden osuus kaikista sijoituksista pieneni hieman. Kiinteistösi-
joitusten osuus kääntyi laskuun, ja niiden määrä aleni 15 miljardiin euroon. Rahamarkkinasijoitukset säilyivät lähes ennallaan. Lainojen yhteismäärä kohosi melkein kuuteen miljardiin euroon. TyEL-takaisinlainaus sen sijaan kutistui puoleen prosenttiin koko sijoituskannasta. Kuviossa 24 on esitetty työeläkelaitosten varojen jakautuminen eri omaisuuslajeihin vuosina 2010–2016.

Kuvio 24

Työeläkevakuuttajien sijoituskannan jakautuminen eri omaisuuslajeihin vuosina 2010–2016

Lähde: www.tela.fi (6.6.2017).

Valtaosa työeläkevaroista eli yli 80 prosenttia oli sijoitettu vuoden 2016 lopussa joukkovelkakirjoihin ja osakkeisiin. Julkisaloilla vastaava prosenttiosuus oli pitkään huomattavasti yksityisaloja korkeampi. Ero on nyt supistunut vajaaseen kahteen prosenttiyksikköön. Tällä hetkellä osakesijoituksissa on jo yli puolet eläkevaroista. Noteerattujen osakkeiden osuus on julkisaloilla yksityisaloja korkeampi, mutta Hedge-rahastojen ja muiden osakesijoitusten pienempi. Joukkovelkakirjoista julkisen puolen osuus oli 24 miljardia euroa ja yksityisen 37 miljardia euroa.

Yksityisten alojen työeläkelaitoksilla on oikeus lainata vakuutuksenottajille takaisin osa niiden maksamista, eläkelaitoksen rahastoimista vakuutusmaksuista. TyEL-takaisinlainojen suosio laski edelleen, vuoden 2016 lopussa niitä oli miljardi euroa. Sijoituslainojen määrä nousi rahamarkkinasijoitusten tasolle 4 miljardiin euroon. Kiinteistösi-
joitukset olivat yksityisaloilla selvästi julkista puolta yleisempiä. Niissä oli 10 prosenttia työeläke-
varoista, kun vastaava osuus julkisaloilla oli noin puolet siitä.

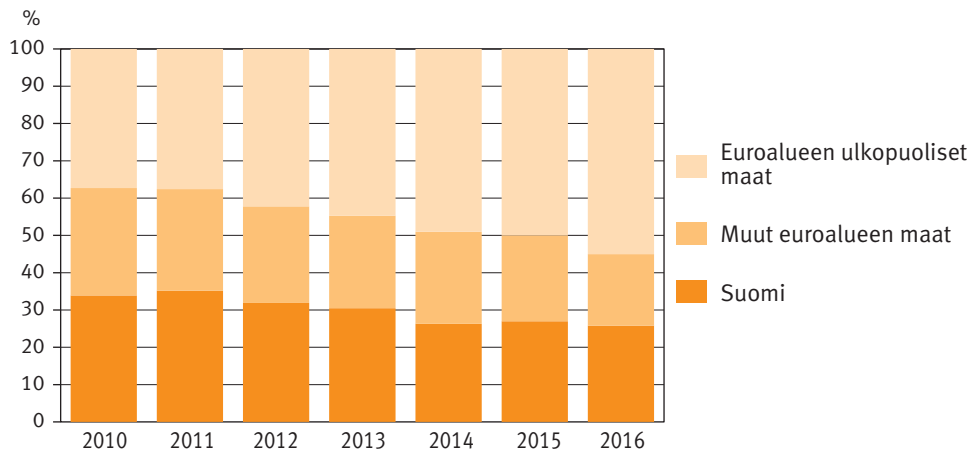
11.2 Sijoitukset alueittain

Työeläkevaroja on sijoitettu Suomeen, muihin euroalueen maihin ja euroalueen ulkopuolelle. Varojen alueellinen hajauttaminen on oleellista sijoitusriskien hallinnan kannalta. Suomessa varoista oli runsas neljännes eli 49 miljardia euroa ja muualla euroalueella 36 miljardia euroa. Euroalueen ulkopuoliset sijoitukset ovat yleistyneet selvästi viime vuosina. Niiden määrä oli lähes 104 miljardia euroa vuoden 2016 lopussa. Vastaavasti Suomeen ja muualle euroalueelle tehtyjen sijoitusten yhteismäärä on laskenut.

Suomessa sijoituskohteet ovat jakautuneet melko tasaisesti osake-, korko- ja kiinteistösijoituksiin. Vuonna 2016 rahamarkkinasijoitusten osuus kasvoi ja kiinteistösijoitusten väheni. Muihin euroalueen maihin sijoitetut työeläkevarat painottuvat korkosijoituksiin ja euroalueen ulkopuoliset kohteet osaketyyppisiin sijoituksiin. Kuviossa 25 on esitetty työeläkevakuuttajien sijoitusten kohdistuminen alueittain vuosina 2010–2016

Kuvio 25

Työeläkesijoitukset alueittain vuosina 2010–2016

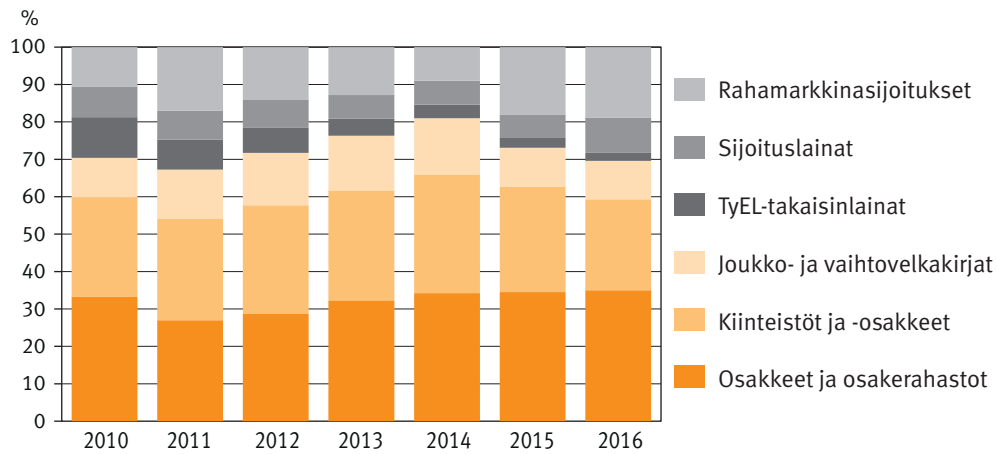

Lähde: www.tela.fi (6.6.2017).

Suomeen sijoitetuista työeläkevaroista yli kolmannes oli osakkeissa ja osakerahastoissa, yhteensä 17 miljardia euroa. Kiinteistösijoituksia oli 12 miljardia euroa ja joukkovelkakirjoja 5 miljardia euroa. TyEL-takaisnlainojen, sijoituslainojen ja rahamarkkinasijoitusten yhteenlaskettu osuus kohosi lähes kolmannekseen koko kannasta. Kuviossa 26 on esitetty työeläkevakuuttajien Suomeen sijoittamien varojen jakautuminen eri omaisuuslajeihin vuosina 2010–2016.

Kuvio 26

Sijoituskanta Suomeen; 48,5 miljardia euroa vuonna 2016

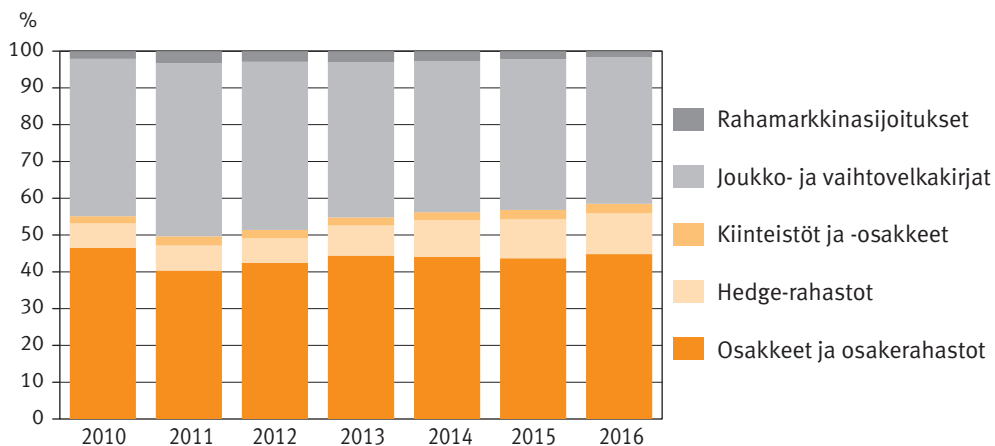

Lähde: www.tela.fi (6.6.2017).

Muualle kuin Suomeen sijoitetuista työeläkevaroista yli puolet eli 78 miljardia euroa oli osaketyyppisissä kohteissa. Joukkovelkakirjasijoitusten määrä nousi 56 miljardiin euroon. Kiinteistösijoitusten osuus Suomessa oli melkein neljännes kannasta, mutta ulkomaille sijoitetuista varoista vain vajaa kolme prosenttia. Rahamarkkinasijoituksista Suomen ulkopuolella oli runsas 2 miljardia euroa ja Suomessa 9 miljardia euroa. Kuviossa 27 on esitetty työeläkevakuuttajien sijoitusten jakautuminen eri sijoituslajeihin Suomen ulkopuolella vuosina 2010–2016.

Kuvio 27

Sijoituskanta Suomen ulkopuolelle; 139,9 miljardia euroa vuonna 2016

Lähde: www.tela.fi (11.5.2016).

11.3 Vastuovelka ja vakavaraisuus

Yksityisten alojen työeläkelaitosten rahastoimilla ja sijoittamilla varoilla katetaan vastuovelkaa, joka on syntynyt palkansaajalakien perusteella eläkekohtaisesti rahastoiduista vakuutusmaksuista. Vastuovelka on kirjattu kunkin eläkelaitoksen tilinpäätökseen arviona tulevien rahastoitujen eläkekorvausten yhteismäärästä. Julkisilla aloilla rahastoinnilla varaudutaan pääasiassa eläkemenojen kasvuun ja työeläkemaksujen tason vakauttamiseen. Varmuusrahastoihin kerätyt eläkevarat puretaan tulevien tarpeiden mukaan eikä rahastointiin liity yksilökohtaisesti määriteltyjä tulevia eläkevastuita yksityisten alojen vastuuelan tapaan.

Työeläkelaitokset pyrkivät saamaan sijoituksilleen mahdollisimman hyvät tuotot ja sijoitusvarallisuuden on oltava vastuovelkaa suurempi. Yksityisalojen työeläkevakuuttajia sitoo lakiin perustuva vakavaraisuusvaatimus rajoineen. Vakavaraisuus edellyttää eläkelaitokselta riittävää riskinkantokykyä ja siihen tarvittavaa vakavaraisuuspääomaa. Vakavaraisuuspääoma on riskipuskuri, jolla varmistetaan vastuuelan katteena olevien varojen riittävyys.

Sijoitustuotot vaikuttavat eläkelaitosten ja koko järjestelmän vakavaraisuuteen. Eläkelaitokselle asetettu vakavaraisuusraja on sitä korkeampi mitä enemmän sijoitusriskiä varoihin kohdistuu. Jos vakavaraisuuspääoma ei ylitä vakavaraisuusrajaa, eläkelaitoksen toimintaa rajoitetaan aluksi siten, ettei se voi jakaa asiakashyvityksiä. Jos vakavaraisuuspääoma putoaa tiettyyn vähimmäismäärään tai sen alapuolelle, eläkelaitoksen on toimitettava Finanssivalvonnalle talouttaan koskeva tervehdyttämissuunnitelma. Finanssivalvonta valvoo kaikkien työeläkelaitosten toimintaa, vakavaraisuutta ja vastuuelan kattamista.

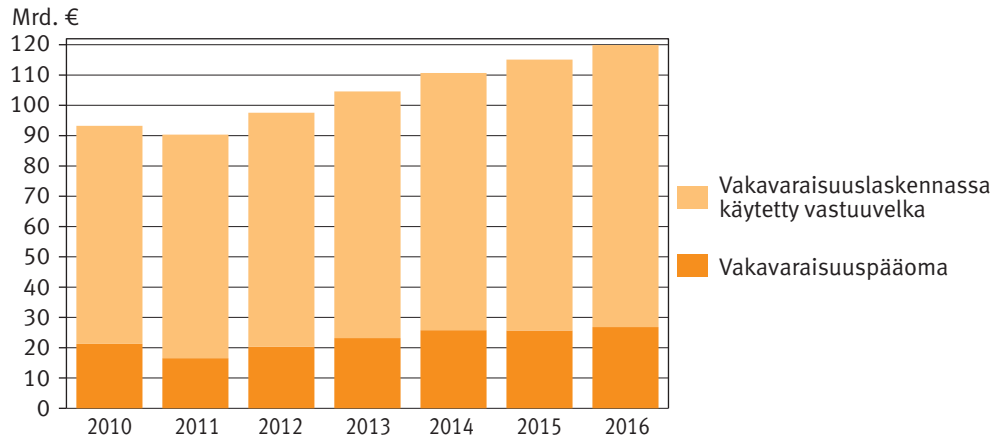
Työeläkelaitosten vakavaraisuutta koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin kolmessa vaiheessa, joista viimeinen tuli voimaan vuoden 2017 alusta ja aiemmat vuosina 2011 ja 2013. Uudessa vakavaraisuuslaskennassa otetaan entistä tehokkaammin huomioon sijoitus- ja vakuutustoiminnan riskit. Sijoitustoiminnassa pyritään ennakoimaan rahoitusmarkkinoiden ja maailmantalouden muutoksia ja parantamaan työeläkevakuuttajien riskinkantokykyä mahdollisissa kriisitilanteissa.

Vuoden 2016 vakavaraisuuslaskennassa vakavaraisuusraja määriteltiin eläkelaitoksen vastuuelkaa vastaavalle määrälle. Tällä hetkellä riskeihin varautuminen koskee koko sijoitusomaisuutta ja sijoitusten odotettu tuotto sekä eri riskitekijöiden välinen riippuvuus otetaan huomioon. Samaan sijoitukseen voi kohdistua useita eri riskejä, jotka on jaoteltu eri riskiluokkiin ja määritelty vakavaraisuutta koskevassa uudessa lainsäädännössä. Uuden vakavaraisuusmallin vaikutukset yksittäisten eläkelaitosten sijoitustoimintaan arvioidaan keskimäärin vähäisiksi.

TyEL:n ja MEL:n mukaista toimintaa harjoittavilla eläkelaitoksilla on vastuuelan osana ns. osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu, jolla tasataan kollektiivisesti osa näiden eläkelaitosten osakeomistuksiin liittyvistä sijoitusriskeistä. Vastuuelalle asetetaan myös rahastoonsiirtovelvoite, jonka perusteella eläkelaitosten on vuosittain hyvitetävä rahastoja. Se sisältää eläkelaitosten keskimääräiseen vakavaraisuuteen ja osakesijoitusten keskimääräiseen vuosituottoon liittyvät rahoitustekniset kertoimet ja kolmen prosentin rahastokoron. Vuonna 2016 rahastoonsiirtovelvoite oli keskimäärin 4,7 prosenttia.

Kuvio 28

TyEL- ja MEL- eläkelaitosten vakavaraisuuspääomat ja vakavaraisuuslaskennassa käytetyt vastuovelat vuosina 2010–2016

Perityt vakuutusmaksut perustuvat kullekin vuodelle etukäteen arvioituun palkkasummaan, joten osalle maksuista hyvitetään jälkikäteen korkoa ja osasta peritään korkoa. Vuonna 2016 otettiin käyttöön uusi vakuutusmaksukorko, joka määräytyy TyEL:n 12 kuukauden viitekoron perusteella. Korko on aina vähintään 2 prosenttia. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvisti työeläkeyhtiöiden hakemuksesta vakuutusmaksukoron arvoksi 2 prosenttia 1.1.2016 alkaen.

Työeläkeyhtiöiden vakavaraisuusaste, joka määritellään vakavaraisuuspääoman osuutena vastuuelasta, oli 29 prosenttia. Vakavaraisuuspääoma oli keskimäärin 1,9-kertainen suhteessa vakavaraisuusrajaan. Eläkesäätiöille ja -kassoille vastaavasti laskettu vakavaraisuusaste oli 40 prosenttia ja vakavaraisuuspääoma keskimäärin 2,7-kertainen suhteessa vakavaraisuusrajaan. Kuviossa 28 on esitetty TyEL- ja MEL- eläkelaitosten vakavaraisuuspääomien ja vakavaraisuuslaskennassa käytetyn vastuuelan osuudet eläkevaroista.

ELÄKETURVAKESKUKSEN
TILASTOJA

Katsaus eläketurvaan vuonna 2016

Tilastojulkaisussa tarkastellaan työeläkelakien mukaista toimintaa Suomessa vuonna 2016. Joiltakin osin tarkastelu kattaa koko eläkejärjestelmän. Julkaisuun on koottu keskeisiä tietoja eläkkeensaajista, eläkkeelle siirtyneistä, eläkemenosta ja työeläkkeiden rahoituksesta. Tilastotiedot perustuvat pääasiassa Eläketurvakeskuksen rekistereihin sekä Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteistilastotietovarastoon. Työeläkkeiden rahoitukseen liittyvät tiedot on koottu muun muassa eläkelaitosten toimintakertomuksista.

ELÄKETURVAKESKUKSEN TILASTOJA

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tilastoja-sarjassa julkaistaan tilastotietoja eläketurvan eri alueilta. Tilastot perustuvat eläkejärjestelmän rekisteritietoihin.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN